

Πρωτότυπο βιβλίου

Το βιβλίο είναι δωρεάν

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΩΝ

ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Αναγνώσθαι υπό Σ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ, Εισηγητού.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ ΕΝ Κ[ΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Τῃ 9 Μαΐου 1865.

εγχορηγία

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

1865.

A, 23 ΣΕΛ
Σύνοδος (20 π/σφ)

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΩΝ

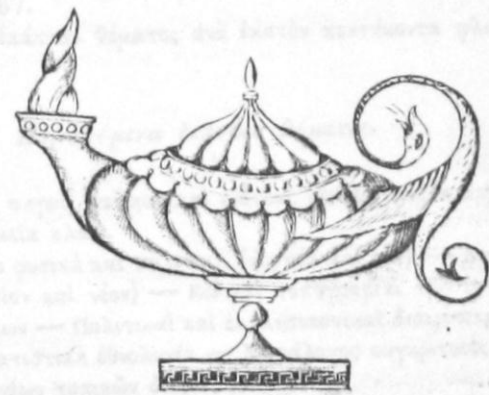
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ἀναγλωσθεῖσα ὑπὸ Σ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ, Εἰσηγητοῦ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ ΕΝ Κ[Η]ΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Τῇ 9 Μαΐου 1865.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

1865.

105

παροιμίας) — Νόμοι γραπτοί καὶ ἄγραφοι καὶ ἰδίως οἱ περὶ τὴν αἰκίνητον ἰδιοκτησίαν, καὶ εἴ τι ἐγγώριον — Κτιτορικὰ μοναστηρίων καὶ μητροπόλεων — Βιβλιοθήκαι, χειρόγραφα — Βιογραφία τῶν ἐπιστήμιων ἀνδρῶν — Χρονολογικοὶ πίνακες.

Ὁ ρ ο ι.

1). Λί πραγματεῖαι ἐκάστου ἔτους, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἢ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ ὀρθῶς καὶ εὐαναγνώστως γεγραμμέναι, δέον ν' ἀποστέλλωνται ἐνσφραγίστοι τῷ Γενικῷ Γραμματεῖ τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου μέχρι τῆς πρώτης Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους, ἧτοι τέσσαρας μῆνας πρὸ τῆς ἀνωτέρω εἰς βράβειον ὀρίσεως προθεσμίας.

2). Οἱ γράφοντες ὀφείλουσιν ἐκάστοτε νὰ σημειῶσιν ἀκριβῶς τὰ χωρία τῶν συγγραφέων, ἀφ' ὧν ἀφύονται τι.

3). Ἐκάστη τῶν ἀνωτέρω ὀριζομένων πραγματειῶν δέον νὰ φέρῃ ἐπὶ κεφαλίδος ἐπίσημον ῥητόν, γεγραμμένον καὶ ἐπὶ ἐπισυνημμένου δευτέρου ἐνσφραγίστου, φέροντος ἑσῶθεν τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.

4). Ἐπιτροπή, ὀριζομένη παρὰ τοῦ προεδρείου τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου κατὰ Ἰανουάριον ἐκάστου ἔτους, ἐπιφέρει τὴν περὶ ἐκάστου πονήματος κρίσιν αὐτῆς ἐν ἐκθέσει, ἀναγνωσκαμένη ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῶν Συλλόγων, ἧτοι τὴν τελευταίαν Κυριακὴν Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους, ὅτε καὶ βραβεύεται τὸ ἀριστεύσαν πόνημα.

5). Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν οὐδὲν πόνημα ἤθελε κριθῆ βραβεύσιμον, παρατείνεται τὸ θέμα εἰς τὸ ἐπὶ ἔτος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 30 Ἰουλίου 1863.

Ὁ Πρόεδρος

ΠΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

Σ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ

ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.

Θέμα, Περιγραφή Ἡλείρου, βραβευθὸς ἐν τῇ τελευταίᾳ Κυριακῇ Ἀπριλίου 1863.

Βραβεῖον, ἑκατὸν πενήκοντα φλωρία ὀλλανδικά.

Περιεχόμενα τοῦ θέματος.

(Ὅπως καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ Προγράμματι, τῇ προσθήκῃ « Ἐν πάσι δὲ τούτοις περιληπτέα καὶ τὰ κατὰ τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ συνοικοῦντας Ἀλβανούς. »)

Ὁ ρ ο ι.

(Ὅπως καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ Προγράμματι, τῇ ἀντικαταστάσει τοῦ « Ἰανουαρίου » διὰ τοῦ « Φεβρουαρίου. »)

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 5 [17 Ὀκτωβρίου 1863.

Ὁ Πρόεδρος

ΠΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

Σ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ.

ΕΚΘΕΣΙΣ *

ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΩΝ

ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΠΗΛΙΟΥ.

Φιλόμουσος ὁμήγυρις,

Ἰδοὺ καὶ πάλιν ἀγῶνες εἰρηνικοὶ, φιλολογίας καὶ ἐπιστήμης ἄμιλλαι ἐν τῇ βασιλίδι ταύτῃ τῶν πόλεων μετὰ βαθεῖαν σιγὴν τοσοῦτων αἰώνων! Οἱ ἀγαθοὶ οὗτοι καὶ ἔνδοξοι ἀγῶνες οὐ μόνον πολύτιμον ἀρχαῖον ἔθος ἐπαναφέρουσιν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν βίον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνὸς ἐκάστου φιλοτιμίαν καὶ φιλομάθειαν διεγείρουσι καὶ σύμπασαν τὴν κοινωνίαν ὠφελοῦσι, τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων καὶ τῆς ἀληθείας τὸν κύκλον εὐρύνοντες.

Ἄλλ' ὅμως, ἀντὶ νὰ βαίνωμεν ἐκ τῶν ἀγνώσων πρὸς τὰ γνωστὰ, ἀντὶ νὰ ἐρευνῶμεν τ' ἀλλότρια πρὸ τῶν ἡμετέρων, ὀφείλομεν μᾶλλον, τὸ « γινῶθι σαυτὸν » ἀρχὴν σοφίας ἡγούμενοι, νὰ ἐξετάζωμεν τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ τὰ τοῦ ἡμετέρου ἐθνικοῦ βίου, ν' ἀνιχνεύωμεν τοὺς τόπους ἐνθα ζῶμεν ὑπὸ φυσικῆν, ἀρχαιολογικῆν καὶ

(*) Ἡ δημοσίευσίς τῆς παρούσης Ἐκθέσεως ἐβράδευεν ὡς ἐκ τῆς ἐνακοψέσεως ἐπιδημικῆς νόσου.

φιλολογικὴν ἐποψίν, οὕτω δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς χρήσιμον καὶ εἰς τοὺς ξένους ἀρεστόν ἔργον θέλομεν ἐργάζεσθαι, καὶ ὄντως ἐπιστημονικόν.

Ταῦτα δὲ κατὰ νῦν ἔχοντες δύο ἀξιοὶ γόνοι τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου, ὁ ἀρχιμανδρίτης Εὐγένιος ὁ Ξηροποταμνός, ἀνήκων εἰς τὸν ἱερόν τῆς Ἀνατολῆς κληρὸν, ὅστις οὐδέποτε τὰ τοῦ ἔθνους συμφέροντα ἀλλότρια τῶν ἑαυτοῦ ἐνόμισε, καὶ ὁ Χρηστάκης Ζωγράφος, ἐπόμενος τῇ χορείᾳ ἐκείνῃ τῶν γενναίων Ἠπειρωτῶν, οἵτινες ἐθεώρησαν τὸν πλοῦτον ὡς μέσον τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἡμετέρου γένους, ἔθεντο διὰ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου διαγωνίσματα, ὁ μὲν πρῶτος τρία, ἧτοι περιγραφὰς Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Θράκης, ὁ δὲ δεύτερος ἓν, ἧτοι περιγραφὴν τῆς φίλης αὐτοῦ πατρίδος Ἠπείρου.

Ἐπευφήμησεν ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος εἰς τὴν εὐτυχῆ ταύτην πρωτοβουλίαν, καίτοι οὐκ ἀγνοῶν, ὅτι τοιαῦται περιγραφαὶ ὑπὸ μυρίων ὄσων περικυκλοῦνται προσκομμάτων, ἀπερ τότε μόνον δύναται τις θαρραλέως νὰ ὑπερπηδῆσῃ, ὅταν ὑπὸ πατριωτικοῦ ἢ ἐπιστημονικοῦ φλεγόμενος ζήλου καὶ κρίσεως εὐμοιρῶν οὐ τῆς τυχούσης, κάτοχος δὲ πρὸς τῇ μητρικῇ καὶ ξένων γλωσσῶν συμβουλευῆται τὰς γνησιωτέρας καὶ ἀσφαλεστέρας πηγὰς. Καὶ τοῦτο μὲν εὐκοπώτερον φέρουσιν εἰς πέρας οἱ ἐν Εὐρώπῃ λόγιοι, ἕνεκα τῶν παρ' αὐτοῖς πλουσιῶν βιβλιοθηκῶν καὶ πολλῶν ἄλλων βοηθητικῶν μέσων. Ὅ,τι ὁμως ἀνάγεται εἰς τὴν ἐξακριβωσίν τῶν θέσεων, τῶν μνημείων, τῶν χειρογράφων, ὅ,τι διεσώθη ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ, οἷον λέξεις ἀρχαῖαι, παροιμίαι, ἄσματα δημοτικά, παραδόσεις, ὅ,τι περιτρέφεται περὶ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν, τὴν νεωτέραν ἡμῶν ἱστορίαν καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς, τοῦτο οὐδεὶς ἄλλος εὐστοχώτερον δύναται νὰ πραγματευθῇ ἢ ἀνὴρ ἐγχώριος.

Πρὸς ἐκτέλεισιν δὲ προγράμματος τοσοῦτον εὐρέος

καὶ τοιαῦτα συνεπάγοντος ἀποτελέσματα, καὶ μακρὸν διάστημα χρόνου καὶ πολυμάθεια μετὰ κρίσεως, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, ἀπαιτοῦνται. Ἐὰν δὲ σήμερον, φιλόμουσος ὀμήγυρις, ἡ πρώτη δοκιμὴ φανῇ ὑποδεεστέρα τῶν ὑμετέρων προσδοκιῶν, « θαρσεῖν χρή, τάχ' αὐριον ἔσσετ' ἄμεινον. »

Ἐκ τῶν τεσσάρων, ὡς εἴρηται, διαγωνισμάτων, τὰ μὲν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ὠρίσθησαν διὰ τὰ ἐλευσόμενα ἔτη, περὶ δὲ τῶν δύο ἄλλων, τῶν τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου, πρόκειται νῦν ὁ λόγος.

Ἡ ἐπὶ τῶν διαγωνισμάτων Ἐπιτροπὴ, τὸ ἐπεικὲς ἐπὶ πᾶσι πρεσβεύουσα, ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν μίαν καὶ μόνην περὶ Θεσσαλίας σταλεῖσαν πραγματείαν, καίτοι μὴ συντεταγμένην κατὰ τοὺς ὄρους τοῦ προγράμματος, οὐδὲ καὶ καθαρώτερον ἀντιγραφεῖσαν. Ἡ πραγματεία αὕτη, ἐκ 213 εἰς 80^ν σελίδων συγχειμένη, ἐπιγράφεται « Δοκίμιον Τοπογραφικὸν τῆς πεδινής Θεσσαλίας ἐν γένει, » φέρει ἐπὶ κεφαλῆς τὸ ῥητὸν « ἐκ ῥίζης εὐκλεοῦς εὐκλεέσατος κλάδος, » καὶ ἔστιν ἀθροισμα ἀμέθοδον παντοδαπῶν σημειώσεων, καταγεγραμμένων παρ' ἀνδρὸς παρατηρητοῦ, πολλάκις ἀπὸ τοῦ 1802 μέχρι τοῦ 1838 περιηγηθέντος τὴν Θεσσαλίαν.

Πηγὰς εἶχεν ὁ περιηγητὴς τοὺς ἀρχαίους ἑλληνας συγγραφεῖς, ὧν τὰ χωρία εὐφωδῶς ἐνίοτε συγκρίνει καὶ ἀντιπαραβάλλει. Ἀδαῆς ὁμως ξένων γλωσσῶν, οὔτε τὸν ἀγγλὸν Leake (1), οὔτε τὸν γερμανὸν Krieger (2) ἠδυνήθη νὰ συμβουλευθῇ, ἵνα παραλίπωμεν τοὺς νεωτέρους, ἄλλους τε καὶ τὸν γάλλον L. Heuzey (3).

Ἐπειδὴ δὲ περὶ τὴν κατάταξιν τῆς ὕλης οὐδεμίαν

(1) Travels in Northern Greece. London, 1834. Τόμ. 4.

(2) Das thessalische Tempe. Leipzig, 1835. — Ueber die thessalische Ebene. Frankfurt a. M. 1858.

(3) Le Mont Olympe et l'Acarnanie. Paris, 1860.

μέθοδον ἐτήρησεν ὁ συγγραφεὺς, θέλομεν, πρὸς περισσοτέραν εὐκολίαν, προχωρήσει κατὰ τὴν σειρὰν τοῦ προγράμματος.

Καὶ τὸ μὲν γεωγραφικὸν μέρος τοῦ δοκιμίου τούτου ἐστὶν ἀτελές, διαλαμβάνον μόνον περὶ τῶν ἐν πεδιάσει κειμένων, ἤκιστα δὲ περὶ τῶν ὄρειων τῆς Θεσσαλίας πόλεων, καὶ πάλιν πλείονα περὶ Λαρίσσης, πατρίδος, φαίνεται, τοῦ γράφοντος, ἢ περὶ ὄλων ὁμοῦ τῶν ἐπιλοίπων. Ἐνταῦθα ἐνίοτε περὶ ἀμφιβόλων μερῶν ὡς περὶ βεβαίων ἀποφαίνεται· ἐν ᾧ λ. χ. πολὺ ἠγέρθη διαφωνία, ἀν τὸ περιβόητον μαντεῖον τοῦ Δωδωναίου Διὸς ἐν Θεσσαλίᾳ ἀρχαιότερον ἢ ἐν Ἑπίρῳ ἰδρυμένον ἦτον, ἀδιστακτικῶς, κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα, ἐν Θεσσαλίᾳ ἀνέκαθεν ἔκειτο, καὶ μάλιστα «μεταξὺ Ἑλασσῶνος καὶ Βλαχολειβάδου, ὅπου νῦν εὐρίσκειται τὸ «χωρίον Σέλλος.» Ἄλλαχού ὁμως ἐπιτυχῶς ἐπανορθοῖ ἐσφαλμένα δοξασίας· οὕτω περὶ τῆς θέσεως τοῦ τάφου τοῦ Ἱπποκράτους, ἀποθανόντος ἐν Λαρίσσει, ἀλλὰ παρ' ἄλλων ἐβρέθησαν· «τέθαπται,» ὡς ἀναφέρει ὁ ἀνώνυμος αὐτοῦ βιογράφος (1), «μεταξὺ Γυρτῶνος καὶ Λαρίσσης, καὶ δείκνυται ἄχρι δεῦρο τὸ μνήμα,» ὅπερ διατείνεται ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς (2) οὐ μόνον ὅτι εἶδεν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀνέγνω τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὴν. Τοῦτον δὲ ἐλέγχων ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς «πῶς, σεβασμία σκιά, ἀνακράζει, εἶδες αὐτὸ μόνος, ἐν ᾧ συγχρόνως ἀμφοτέροι, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1802 περιπατοῦντες, περιειργαζόμεθα τὰς ἀρχαίας ἐπὶ τῶν λίθων ἐπιγραφάς; οὔτε ἤλθεσ ἀλλοτε εἰς τὴν Λάρισσαν, ἀλλὰ, καὶ τούτου δοθέντος, εἰς ποῖον ἄρά γε δρόμον κεῖται;» Οὐ-

(1) Ἱπποκράτους. ἔκδ. Α. Foesii. Genevae, 1657. εἰς φύλλον. σ. 1298.

(2) Βιβλιοθήκη ἑλληνική. ἐν Βενετίᾳ, 1807. 8ον. Τόμ. Α', σελ. 200 (α)

δεῖς, φιλόμουσος ὁμήγουρις, δύναται ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν μετὰ παρρησίας γενομένην ταύτην ἐρώτησιν, οὐδ' αὐτὸς ὁ πρό τινων ἐτῶν διαθρυλλήσας παρ' ἡμῖν τὴν μυθώδη ἀνακάλυψιν τοῦ τάφου τοῦ Πατρὸς τῆς Ἰατρικῆς. — Καὶ τὰ μὲν γεωγραφικὰ οὕτως ἔχουσιν.

Ἡ δὲ πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Θεσσαλίας ἐλλεῖπει παντελῶς, περιοριζομένου τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν ἀφήγησιν συμβάντων τινῶν ἐνδιαφερόντων ἰδίως τὴν Λάρισσαν καὶ εἰς τὴν καταγραφὴν ἀρχιερέων τινῶν Λαρίσσης. Ἡ σειρὰ αὕτη τῶν ἀρχιερέων ἤθελεν εἶσθαι τελειότερα, ἐὰν ὁ γράψας συνεβουλεύετο τὸ σπουδαῖον τοῦ M. Le Quien σύγγραμμα (1), ὅπερ περιέχει τὴν μέχρι τοῦ 1740 σωζομένην σειρὰν τῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς Ἱεραρχῶν καὶ τὴν γεωγραφικὴν καὶ ἱστορικὴν περιγραφὴν τῶν πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ὡς καὶ τῶν ὑπ' αὐτὰ ὑπαγομένων μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν.

Ἐὰν δ' εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπαρχιῶν χρησιμεύῃ τὰ μέγιστα ἢ βρηθεῖσα συγγραφὴ, εἰς τὴν τῶν ἐπιγραφῶν συλλογὴν ὀδηγοὶ ἔστωσαν τὰ τοῦ Βοιχίου (2) καὶ Ὁρελλίου (3) σοφὰ συγγράμματα, ἐν οἷς καταφαίνονται αἱ ἐκδεδομένα ἑλληνικαὶ καὶ λατινικαὶ ἐπιγραφαί. Πρὸς ἀναπλήρωσιν δὲ τῶν ἀνεκδότων καὶ πρὸς ὀρισμὸν τῆς ἐποχῆς αὐτῶν ἀναγκαιοὶ πανομοιότυπος ἀντιγραφὴ τοῦτο ὁμως παρημελήθη ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως, ἐκδόντος μικροῖς στοιχείοις τὰς πλείστας τῶν 35 ἐπιγραφῶν αὐτοῦ, ὧν ἑλληνικαὶ μὲν ἐκδεδομένα

(1) Oriens Christianus. Parisiis, 1740. Τομ. 3. φύλλ.

(2) Corpus Inscriptionum Graecarum. Berolini, 1844—1865. Τόμ. 4. φύλλον.

(3) Inscriptionum Latinarum Selectarum Amplissima Collectio. Turici, 1828—1856. Τόμ. 3. 8ον.

5 (1), ανέκδοτοι δὲ 22 (2), λατινικὴ δ' ἐκδεδομένη 1 (3), βυζαντιναὶ δὲ 2, καὶ νεώτεροι 5. Τούτων δὲ τῶν ἐπιγραφῶν αἱ ανέκδοτοι, εἰ καὶ μὴ πανομοιότυπως ἀντιγραφῆσαι, πλουτίζουν οὐδὲν ἥττον τὰς ἐπιγραφικὰς Συλλογὰς καὶ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον τοῖς ἀρχαιοδίφαις παρέχουσιν.

Ἐτερον εὔρημα ἐπίσης Ουμηρὸς εἰς τὴν τάξιν ταύτην τῶν σοφῶν εἰσὶν ἀρχαῖά τινα νομίσματα αὐτόθι περιγραφόμενα, καὶ μάλιστα ἐν μὲν τῶν Φαρσάλων, ἔχον ἐνθεν μὲν κεφαλὴν Ἀθηναῖς, ἐνθεν δὲ κεφαλὴν ἵππου καὶ ἐπιγραφὴν ΦΑΡΣΑΛ, ἐν δὲ τῆς Γυρτώνης, ἔχον ἐνθεν μὲν κεφαλὴν ἀνδρός, ἐνθεν δὲ ἵππον καὶ ἐπιγραφὴν ΓΥΡΤΩΝΗ, καὶ ἐν τῆς Τρίκκης, ἔχον ἐνθεν μὲν ἀνδρα δαμάζοντα ταῦρον, ἐνθεν δὲ ἡμισυῖππου καὶ ἐπιγραφὴν ΤΡΙΚΚΗ. Ἡ ἀνακάλυψις τῶν νομισμάτων τούτων, οὔτε παρὰ τῷ πατρὶ τῆς Νομισματικῆς Eckhel (4), οὔτε παρὰ τῷ Mionnet (5) ἀπαντωμένων, ἐστὶ τῷ ὄντι σπουδαία, καὶ σπουδαιότερα ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν τὸ νόμισμα, ὅπερ, κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα, «ἐνθεν μὲν φέρει τετράγωνον, ἐνθεν δὲ βοῦν καὶ ἐπιγραφὴν ΕΛΛ» ἀνήκη τῷ ὄντι εἰς τὴν Ἑλλάδα, πόλιν μὴ εὐρισκομένην μὲν ἐν νομισματικῷ τινι συγγράμματι, κειμένην δὲ, κατὰ τὸν γράφοντα, «παρὰ τὴν Φάρσαλον, εἰς τόπον καλούμενον Γυναικόχαστρον.»

(1) Leake, αὐτ. Τόμ. Α'. σ. 439—440 καὶ Inscr. n. 45.—C. I. G. 1778, 1780, 1781, 1790.

(2) Ὅρα ἐν τέλει Παράρτημα.

(3) Pouqueville. Voyage dans la Grèce. Paris, 1820—1824. Τόμ. Γ'. σ. 55.

(4) Doctrina Numorum Veterum. Vindobonae, 1792—1798. 4ον. Τόμ. Β'. σ. 438, 447, 450.

(5) Description de Médailles antiques. Supplément. Τόμ. Γ'. σ. 284, 304, 308.

Ἐπίσης ἀξίον λόγου ἐκρίθη παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὸ περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων κεφάλαιον, ἐνθα ὁ γράφων μετὰ πολλῆς τῆς ἀγγινείας παραβάλλει τὴν τῶν ἀρχαίων Θεσσαλῶν δίαιταν πρὸς τὴν τῶν νεωτέρων καὶ τὰς ἐκείνων ὀρησκειτικὰς ἐξεις πρὸς τὰς τῶν νῦν δεισιδαιμονίας· εὐχεται δ' ἵνα τὰς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας ταύτας διασκεδάσωσιν «αἱ σκοτομάχοι ἀκτίνες τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας.»

Ἐπειδὴ δὲ σταχυολογοῦντες ἀναζητοῦμεν, εἴτι καλὸν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ εὔρηται, μὴ παρίδωμεν καὶ τὰ ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ἐν Καλαμβάκᾳ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου κεχαραγμένα δύο αὐτοκρατορικὰ χρυσοβούλλα, καθιεροῦντα τὰ ὄρια καὶ τὰ δίκαια τῆς Ἐπισκοπῆς Σταγῶν. Τούτων τὸ μὲν πρῶτον, χορηγηθὲν τῷ 1163 ὑπὸ τοῦ κτίτορος Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ, παραλείπει δυσυχῶς ἡ πραγματεία, τὸ δὲ δεύτερον, ἀπολυθὲν τῷ 1332 ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονικοῦ Παλαιολόγου τοῦ Νεωτέρου, ὀλόκληρον (1) περιλαμβάνει, πολλὴν ὕλην διδοῦσα εἰς τοὺς περὶ τὸν μεσαιωνικὸν βίον ἀσχολουμένους, εἴτε ἱστοριογράφους, εἴτε νομομαθεῖς. Ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς αὐτῆς περικλεοῦς ἐκκλησίας ἀνέγνω ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς καὶ συνεχιδίδωσι *1912* σιγχιλίον (2) τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀντωνίου τοῦ Δ'. ἀναγνωρίζοντος τὰ δίκαια τῆς ἐπισκοπῆς Σταγῶν. Καίτοι δὲ γεγραμμένον κατὰ τὸ 1393, λείπει ὅμως ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ κώδικος, τοῦ περιέχοντος τὰ ἀπὸ 1315—1402 Μ. Χ. ἐκκλησιαστικὰ ἐγγράφα καὶ ἐκδοθέντος ἐν Βιέννῃ ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Miklosich (3). Εἰ δὲ ὁ σοφὸς οὗτος ἀλλογενῆς

(1) Ὅρα ἐν τέλει Παράρτημα.

(2) Λύτθου.

(3) Acta Patriarchatus Constantinopolitani. Vindobonae, 1860—1862. Τόμ. 2. 8ον.

ἐκδούς διέσωσεν ἐκ τῆς φθορᾶς τὰ ῥηθέντα τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἔγγραφα, πόσω μᾶλλον ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ φιλοτιμηθῶμεν ἐκδιδόντες μεταγενεσέρων χρόνων πατριαρχικά ἔγγραφα, ἐν οἷς τεθησαύριται μέγα μέρος τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας;

Ἐκτὸς δὲ τοῦ προμνημονευθέντος χρυσοβούλλου, ἀντεγράφη ἐκ μεμβράνης ἐν τῇ προκειμένη πραγματεία καὶ ἕτερον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ Νεωτέρου, ὅπερ, ἐπιχορηγηθὲν τῷ 1332 πρὸς τὴν περὶ τὸ Φανάριον Μονὴν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὴν ἐπικεκλημένην τῶν Μεγάλων Πυλῶν, ὀρίζει τὰς ἰδιοκτησίας αὐτῆς (1).

Καὶ τοιαῦτα μὲν ἐπίσημα ἔγγραφα πλεῖστα ὅσα ἄθρατα μέρη τῶν Μέσων Αἰώνων ἐξομαλύνουσι. Μία δὲ τῶν αἰτιῶν, δι' ἃς οὐκέτι ἀνεφάνη ὁ καθαυτὸ ἱστορικὸς τοῦ νεωτέρου ἡμῶν βίου, ἐστὶ καὶ ἡ ἐπικαλύπτουσα ἀχνὺς τὰς πράξεις τῶν παρ' ἡμῖν διακεκριμένων ἀνδρῶν, τῶν πολλαχῶς ὠφελησάντων τὸ ἔθνος ἐν ἐκείνοις μάλιστα τοῖς καιροῖς, καθ' οὓς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἱστορικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐν αὐτοῖς συνεφελαλοῦτο. Πρὸς παράδειγμα ἔστωσαν οἱ ἀδελφοὶ Λειχοῦδαι, οἵτινες ἐν τῇ ὁμοδόξῳ Ῥωσσίᾳ ἔθεντο τὰς βάσεις τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀγωγῆς, καὶ ὁμως ὁ βίος αὐτῶν ἦν ἄγνωστος εἰς τοὺς πλείστους, ἕως οὗ ὁ Μητροπολίτης Σισανίου, Μέλος ὦν τοῦ Φιλ. Συλλόγου, διεκρίνωσεν ἡμῖν τὸ σοφὸν αὐτοῦ «Περὶ τῶν ἀδελφῶν Λειχοῦδῶν» πόνημα (2). Προφανοῦς λοιπὸν οὐσης τῆς ἐκ τῶν τοιούτων μελετημάτων ὠφελείας, ἀνεζητήσαμεν παρὰ τῷ συγγραφεῖ βιογραφικά τινὰ διασῆμων Θεσσαλῶν, πλὴν οὐδὲν εὑρομεν ἢ Λαρισσαίων τινῶν βίου καὶ τούτους ὀλιγοστίχους.

(1) Ὁρα Παράρτημα.

(2) Ὁ ἐν Κ.Π. Ἑλλ. Φιλολογικῆς Σύλλογος. ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1864. Τόμ. Β'. Τετχ. Ζ'. σ. 24 ἔπ.

Ἡ πραγματεία αὕτη, φιλόμουσος ὀμήγυρις, ἔχει, καθὰ εἴρηται, τινὰ τὰ καλὰ, ὡς τὰ κατὰ τὴν Λάρισσαν, τὰ περὶ Θεσσαλικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τὰς ἀνεκδότους ἐπιγραφὰς, ἰδίως δὲ τὰ ἀρχαῖα νομίσματα, τὰ βυζαντινὰ χρυσόβουλλα, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ ὀρθὸν καὶ ἀκριβὲς τῆς ἐκφράσεως. Ἐπειδὴ ὁμως οὐ μόνον δὲν εἶναι συντεταγμένη κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἐστὶν ἀτελής καὶ ἐλλείπουσα, ἡ Ἐπιτροπὴ κρίνει αὐτὴν ἀναξίαν βραβεύσεως, παρατείνει δὲ τὸ περὶ Θεσσαλίας διαγώνισμα εἰς τὸ ἐπιόν ἔτος. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν Θεσσαλικῶν.

Μεταβῶμεν δὲ ἤδη, φιλόμουσος ὀμήγυρις, εἰς τὸ τῆς Ἠπείρου διαγώνισμα.

Δύο πραγματεῖαι ἐστάλησαν εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, ὧν ἡ Α' ἐκ 328 σελίδων εἰς 12ον συγκειμένη καὶ «Ἠπειρωτικῶν Συλλογῆ» ἐπιγραφομένη ἐπὶ κορωνίδος ἔχει ὡς σύνθημα «Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὦρα εἶναι ἡμῖν καθεῦδεν οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν.»

Ὁ τῆς Συλλογῆς ταύτης συντάκτης ὑπὸ ἀποκλειστικῆς ἐμποροῦμενος φιλοπατρίας ἀγωνίζεται νὰ συσσωρεύσῃ παρὰ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι Δελβίνῳ, ὅτι ἡ Ἠπειρος εἶχε γεραρώτερον, οἷον τὸ Δωδωναῖον τοῦ Διὸς μαντεῖον μετὰ τῶν περὶ αὐτὸ διασῆμων πόλεων. Περὶ τῆς θέσεως τοῦ μαντείου τούτου, ὡς ἡ Θεσσαλία πρὸς τὴν Ἠπειρον, οὕτω καὶ πολλὰ τῆς Ἠπείρου μέρη ἐρίζουσι πρὸς ἄλληλα. Καὶ οἱ μὲν ἐγκριτώτεροι τῶν γεωγράφων, ὡς ὁ Kiepert (1), ὁ C. Bursian (2), κλπ. τοποθετοῦσι τὴν Δωδώνην, ἐνθα εὐρίσχεται σήμερον

(1) Topographisch-Historischer Atlas von Hellas etc. Berlin, 1851. 4ον.

(2) Geographie von Griechenland. Leipzig, 1862. 8ον. Τόμ. Α'. σ. 23.

ἡ Καστρίτσα, παρὰ τὴν λίμνην τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους νῦν μὲν Μιτσακελίου, πάλαι δὲ Τομάρου καλουμένου· ὁ δ' ἡμέτερος συγγραφεὺς, θέλων νὰ προσεγγίσῃ τὴν Δωδώνην πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ἐφευρίσκει νέον ὅλως γεωγραφικὸν σύστημα. Κατὰ τὸ παράδειγμα, λέγει, τῆς Δήλου, Ἡλίδος καὶ Δελφῶν, εἶχε καὶ ἡ Δωδώνη ἱερὰν περιοχὴν, ἀνεξάρτητον μὲν διατελοῦσαν πάσης ξενικῆς ἐπεμβάσεως, κειμένην δὲ μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Ἀργυροκάστρου, Δελβίνου καὶ Φιλιατῶν· ἐν μέσῳ δὲ τῆς περιοχῆς ταύτης ὑψοῦτο τὸ Τόμαρον ὄρος, νῦν Στουγάρα καλούμενον, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ἦν ἡ τε Δωδώνη, ἐν τῷ νῦν χωρίῳ Μαρκάταις, παρὰ ταῖς Βαρκαλάδαις, καὶ αἱ πόλεις Ἑλλοῖ (νῦν Λιά), Σελλοῖ (νῦν Πέπελοι) καὶ Ἑλλοπες (νῦν Λιόπεσι ἢ Λουτζάταις). Τὸ σύστημα τοῦτο, καίτοι διὰ μακρῶν καὶ ἐπανειλημμένως ἀναπτυσσόμενον, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καταρρέει· διότι πρῶτον ἤδη διαπλάττεται τοιαύτη ἱερὰ Δωδωναία περιοχὴ, καὶ πρῶτον ἤδη οἱ κάτοικοι Ἑλλοῖ, Σελλοῖ, Ἑλλοπες μεταμορφοῦνται εἰς πόλεις.

Ἄλλ' ὅταν τις συλλάβῃ τοιοῦτόν τι σύστημα, ἀμβλυωπεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ βαίνει ἐπὶ τὰ πρόσω πᾶν τὸ προστυχὸν ἐκποδῶν τιθέμενος. Ἡ Πασσαρῶν ἦτον, ὡς γινώσκον, περίθλεπτος τῆς Ἠπειροῦ τόπος· αὐτοῦ συνήρχοντο κατ' ἔτος οἱ Ἠπειρώται· καὶ οἱ μὲν βασιλεῖς αὐτῶν ὠρχίζοντο «ἄρξαι κατὰ τοὺς νόμους,» αὐτοὶ δὲ «διαφυλάξαι τὴν βασιλείαν κατὰ τοὺς νόμους (1),» ἀρχαιότατον τοῦτο συνταγματικὸν πολιτεύματος παράδειγμα (2)! Τὴν Πασσαρῶνα λοιπὸν ταύτην, κειμένην τὸ πάλαι παρὰ τὴν Δωδώνην, τὰ νῦν κατὰ τὴν ἐπικρα-

(1) Πλουτάρχου. Πύρρος. 9.

(2) Histoire Universelle, trad. de l'anglais d'une société de gens de lettres. nouv. éd. Amsterdam, 1770, 4ον, Τόμ. 5. σ. 705.

τεστέραν γνώμην (1), ἐν Παλαιοκάστρῳ παρὰ τοὺς Δραμεσσοὺς καὶ ΝΔ. τῶν Ἰωαννίνων, δὲν διστάζει ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς νὰ μετατοπίσῃ κατὰ τὸ Μεσοπόταμον καὶ προσεγγίσῃ οὕτω πρὸς τὴν κατ' αὐτὸν Δωδώνην. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀντιστρέφει καὶ τὴν θέσιν τῆς Μολοσσίδος καὶ τῆς Θεσπρωτίας.

Καὶ ὁμολογητέον μὲν, ὅτι ἐν γένει ὡς πρὸς τὸν ὄρισμόν τῶν ἀρχαίων γεωγραφικῶν ὀνομάτων ὑπάρχει μεγάλη διαφωνία· εἰσὶν ὅμως τινὰ, εἰς ἃ οἱ ἀξιοπιστότεροι συγγραφεῖς συνεφώνησαν, καὶ, ἐπὶ παραδείγματι, παραδέχονται, ὅτι ἡ πόλις Ἀμβρακία ἔκειτο ὅπου ἡ νῦν Ἄρτα (2), ὅτι ὁ ποταμὸς Χάραδρος ἦν ὁ νῦν Λοῦρος (3), καὶ ὅμως ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς διίσχυρίζεται λέγων, ὅτι ἡ μὲν Ἄρτα ἐκαλεῖτο Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος, ὁ δὲ Λοῦρος, Ἰναχος.

Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ παρασιωπήσωμεν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς παρημέλησε τὰ κατὰ τὴν γεωγραφίαν τῆς Νέας Ἠπειροῦ ἢ Ἀλβανίας.

Ἄλλὰ μήπως μόνη αὕτη ἡ ἔλλειψις ὑπάρχει; Τίς ἀγνοεῖ, ὅτι εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀρχαίων πόλεων καὶ εἰς τὸν ἀκριβῆ ὄρισμόν τῆς θέσεως αὐτῶν μέγα πολλάκις φῶς ἐπιχέει ἡ ἀνίχνευσις τῶν ὁδῶν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς; Καὶ ὅμως ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς παρῆιδε ταύτην, ἀρκεσθεὶς ἀπλῶς εἰς τὴν σημείωσιν ἀτελοῦς νεωτέρου ὁρομολογίου τῶν ἀπὸ Ἰωαννίνων εἰς τὴν Παλαιὰν Ἠπειρον διακλαδιζομένων ὁδῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ζήτημα

(1) Rouqueville αὐτ. Τόμ. Α'. σ. 412—Kiepert, ἐνθ' ἄνωθι — J. G. von Hahn. Albanesische Studien. Jena, 1854, 8ον. Τόμ. Α'. σ. 347.

(2) C. Bursian, αὐτ. σ. 35.

(3) Leake, αὐτ. Τόμ. Α'. σ. 258. καὶ Τόμ. Δ'. σ. 256—Kiepert, αὐτ.—Σεμιτέλλου, Ἠπειρωτικῶν βιβλίων Α'. Βερολίνῳ, 1854. 8ον. σ. 44.

μείζονος ὃν προσοχῆς ἀξίον ὑπὸ πολλῶν περισοιχίζεται δυσχερειῶν, συνιστῶμεν τοῖς ἡμετέροις ὡς ὑπογραμμὸν τὸ ἀξιόλογον σύγγραμμα τοῦ γάλλου Bergier (1).

Ὁ δὲ συγγραφεὺς καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου παρέδραμεν ὅλως, καίτοι εἶχεν ὁδηγοὺς οὐ μόνον τοὺς ἀρχαίους καὶ συγχρόνους συγγραφεῖς τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ τὰς τοπικὰς παραδόσεις, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀλλογενῶν ἱστορικῶν ἀνδρας διαπρέποντας, ὅσων διὰ μὲν τὴν ἑλληνικὴν καὶ ῥωμαικὴν ἐποχὴν τὸν Grote (2) καὶ Mommsen (3), διὰ δὲ τὴν βυζαντινὴν τὸν Gibbon (4), διὰ δὲ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους τὸν Zinkeisen (5) καὶ τὸν Gervinus (6).

Ἀντὶ δε ἱστορίας ἐκδίδωσιν ἐκ νέου μετὰ σχολίων τὸ ἡπειρωτικὸν Χρονικὸν, ὅπερ ἤδη ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Kouβαρᾶ ἐξέδωκαν ὁ Rouqueville (7) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Bekker (8). Τὸ χρονικὸν τοῦτο, συντεταγμένον, φαίνεται, τὸ κατ' ἀρχὰς παρ' ἀνδρὸς λογίου, παρεφθάρη ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ νῦν ἐν πολλοῖς ἀκατάληπτον ἀποβαίνει· ἐν αὐτῷ ἀπαντῶνται ὀνόματα

(1) Hist. des grands chemins de l'Emp. Romain. Bruxelles, 1736. Τόμ. 2. 4ον.—Th. Desdèvises Du Dezert, Géographie ancienne de la Macédoine. Paris, 1864.

(2) History of Greece. London, 1846—1856. Τόμ. 42. 8ον.

(3) Roemische Geschichte. Berlin, 1860—1863. Τόμ. 3. 8ον.

(4) The history of the decline and fall of the roman empire, ed. Milman. Paris, Baudry, 1840. Τόμ. 8. 8ον.

(5) Geschichte des Osmanischen Reichs in Europa. Hampourg u. Gotha, 1840—1863. Τόμ. 7. 8ον.

(6) Insurrection et Régénération de la Grèce, trad. de J. F. Minssen et L. Sgouta. Paris, 1863, Τόμ. 2. 8ον.

(7) Ἐν' ἀνωθι. Τόμ. Ε'. σ. 357.

(8) Historia Politica et Patriarchica Cpoleos, Epirotica. Bonn, 1849. 8ον. σ. 263 ἐπ.

ἱστορικῶν πάντη ἄγνωστα καὶ γεγονότα περιέργα, αὐτοῦ μόνον περισωθέντα. Ἐπιχειρήσας δ' ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς νέαν ἔκδοσιν τοῦ χρονικοῦ τούτου, ὅπερ Χρονικὸν Δρυοπίδος ἀποκαλεῖ, καὶ τυχῶν, ὡς λέγει, τεσσάρων ἀρχαίων χειρογράφων, ὧφειλε νὰ σημειώσῃ τὰς διαφορὰς γραφῶν τῶν τε προγενεστέρων ἐκδοτῶν καὶ τῶν εἰρημένων χειρογράφων, ὅπως τὸ ἔργον καταστῆ φιλολογικώτερον. Καὶ οὕτως ὁμοῦς ἔχουσα ἡ νέα ἔκδοσις τοῦ χρονικοῦ ἐστὶν ἐντελεστέρα τῶν πρὸ αὐτῆς ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει· ἐν ἀρχῇ μὲν ἀφηγείται μετανάστευσιν Ἀθηναίων καὶ Φωκαέων ἀποικισθέντων εἰς Θεσσαλίαν ἐπὶ Θησέως, ἐν δὲ τέλει ἐξιστορεῖ τὰ δίκαια τῆς ἐπαρχίας Δρυϊνουπόλεως καὶ ἀπολήγει οὕτως· « Εἰς τοὺς 1456 χρόνους ἐστειλεν ὁ βασιλεὺς προσταγὴν εἰς τὰ μέρη ταῦτα καὶ εἰρήνευσαν οἱ χριστιανοί. »

Μετὰ δὲ τὸ Χρονικὸν Δρυοπίδος περιγράφων ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς τὰ μέρη τῆς Ἡπείρου, ὅπερ ἐπεσκέφθη, ἐνδιατρίθει εἰς ζωηρὰν παράστασιν τῶν ἐρειπίων τῆς Φοινίκης (ΝΔ. τοῦ Δελθίνου (1), τῆς Ἀγγιᾶσμου (ἢ Ὀγγησμοῦ, ΒΔ. τῆς κώμης τῶν ἀγίων Σαρράντα (2), τῆς Δρυϊνουπόλεως (νῦν Γορίτσας), τῶν ἐν Ἰηρομερίῳ κυκλωπέων ἐργῶν, κτλ. Κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ταύτην ἀναπολῶν μὲν τὴν ἀρχαίαν λαμπρότητα ἐνθουσιᾷ, βλέπων δὲ τὴν νῦν τῶν ἐρειπίων κατάστασιν ὀδύρεται καὶ οἰκτεῖρει.

Τηλικαύτην δὲ ὁ πανδαμάτωρ χρόνος φθορὰν ἐπήνεγκεν, ὥστε ἐκ τῶν 37 φρουρίων, ἅπερ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐδέειματο καὶ ἀνεκαίνισεν ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἡπείρῳ (3), δὲν ἀνεῦρεν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ἡ μὴ

(1) Δ. Σεμιτέλλου, αὐτ. σ. 33.—Hahn, αὐτ. σ. 347.

(2) Leake, αὐτ. Τόμ. Α'. σ. 10. ἐπ.-Bursian, αὐτ. σ. 16.

(3) Προκοπίου τοῦ Καισαρέως. Περὶ τῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Κτισμάτων. Bonn, 1838, Τόμ. Γ'. σ. 278, 279.

νον τεσσάρων τὴν θέσιν, καὶ εὐχεται ἵνα πλούσιός τις ὁμογενῆς χορηγήσῃ τὰ μέσα εἰς φιλομαθῆ νέον πρὸς τοιαύτας ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας, αἰτίνες πολλάκις ἀφθόνως ἀμειβουσι τοὺς κόπους τοῦ περιηγητοῦ.

Οὕτως ὁ ἡμέτερος ἀνακαλύψας ἀντέγραψε πανομοιότυπως 23 ἐπιγραφὰς, ἅς πάσας θεωρεῖ ἀνεκδότους. Ἄλλ' ἐξ αὐτῶν 3 μὲν ἑλληνικαὶ ἐξεδόθησαν ἤδη (1), 4 εἰσὶ βυζαντιναί, 1 λατινικὴ χριστιανικῆς ἐποχῆς καὶ τέλος πάντων 15 ἑλληνικαὶ ἀνεκδοτοὶ (2). Ἐὰν δ' ὁ ἴδιος ἀποτυχάνῃ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐπιγραφῶν, ἢ ἀνακάλυψις ὁμοῦ αὐτῶν ἐστὶ σπουδαία καὶ λόγου ἀξία.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ὑπὸ τὸν τίτλον Βιβλιογραφία καταχωροῦνται διάφοροι διατριβαὶ κατὰ τῶν περὶ Ἡπείρου συγγραμμάτων τοῦ Α. Πάλλη (3), τοῦ Δ. Σεμιτέλλου (4) καὶ τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ (5). Ἐν ταῖς διατριβαῖς ταύταις, αἰτίνες κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ γράφοντος, εἰσὶ πλήρεις «παλιλλογίας καὶ ταυτολογίας,» ἐπαναλαμβάνονται πολλάκις αἱ περὶ ἱερᾶς Δωδωναίας περιοχῆς δοξασαί αὐτοῦ. Ἐπισυνάπτονται δὲ καὶ παρατηρήσεις εἰς τὸ περὶ Σουλίου σύγγραμμα τοῦ Περραιβοῦ (6), ἐν αἷς διατείνεται ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Σουλίου παράγεται ἐκ τινος πολιχνίου, χειμένου μὲν παρὰ τὴν πατρίδα αὐτοῦ Δροβιανὴν, καλουμένου δὲ Σουλιανὰ, ὁπόθεν μετηνάστευσαν οἱ πρῶτοι

(1) C. I. G. 4808, 4822b.—Ἐθνεγεροσία, ἔφημ. ἐν Κερκύρα. 1863. ἀρ. 66.

(2) Ὅρα Περὶ ἀρτήμα.

(3) Χωρογραφικαὶ καὶ Ἱστορικαὶ Μελέται. ἐν Ἀθήναις, 1850. 8ον.

(4) Ἐ.θ' ἄνωθι.

(5) Πραγματεῖς περὶ Δωδώνης. ἐν Ἰωαννίνοις, 1862. 8ον.

(6) Ἱστορικὴ Σουλίου καὶ Πάργας, ἔκδ. Β'. ἐν Ἀθήναις, 1857. 8ον.

τοῦ Σουλίου ἄποικοι, κατὰ τινα παράδοσιν. Μῆτι καὶ ταῦτα οὐκ ἀπηλλαγμένα εἰσὶ τοπικῆς, οὕτως εἰπεῖν, φιλοτιμίας κατὰ τὰ περὶ τῆς Δωδωναίας περιοχῆς;

Κατ' ἄλλην δ' ἐπίσης δημώδη παράδοσιν αὐτόθι ἀναφερομένην, ἐπήλυδες, ἐκ Δερβισσανῆς τῆς ἐπαρχίας Ἀργυροκάστρου ὀρμώμενοι, μετώκησαν εἰς τὸ κατὰ τὸν Βόσπορον Ἀρναούτ-Κιοῖ, ἀλλ' ἄδηλον κατὰ ποίαν ἐποχὴν, διότι σπανίως αἱ τοιαῦται παραδόσεις ὀρίζουσι χρόνον.

Μετὰ δ' ἄλλας πέντε παραδόσεις, ἐν αἷς, ὡς εἰκός, ἱστορικόν τι συμβᾶν ὑπολανθάνει, ἐκδίδονται ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος πραγματεία, ὀκτὼ μόνον δημοτικὰ ἄσματα, ἐν ᾧ πάντως ἐν τῇ γενετείρᾳ τῶν Κλεπτῶν καὶ Ἀρματωλῶν δυνατὸν ἦν πλείονα νὰ συλλεχθῶσιν. Ἐκ τῶν ὀκτῶ δὲ τούτων ἁσμάτων τὸ μὲν « ἡ ὠραία τοῦ Κάστρου » ἢ μᾶλλον « τὸ Κάστρον τῆς Ὠρηᾶς » ἔχει τινὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ ἐν ταῖς νήσοις Κύθω καὶ Θάσσω ἀδόμενα (1), τὰ δὲ λοιπὰ ἑπτὰ εἰσὶν ὅλως ἀνεκδοτά, ἀπηχημάτα πράξεων ἥρωϊκῶν.

Ἐπονται δὲ 350 παροιμίαι, πλὴν οὐχὶ πᾶσαι ἡπειρωτικαί· τούτων αἱ μὲν 15 ἐξεδόθησαν ἤδη ὑπὸ Ἰ. Φ. Βερέττα (2), μένουσι δ' ἀνεκδοτοὶ 335, ἔμμετροί τε καὶ ἄμμετροι, ὧν ἡ χάρις καὶ ἡ ἀφέλεια χαρακτηρίζονται ἐν τῇ ἐπομένῃ·

(1) A. Passow. Τραγοῦδια Ῥωμαῖα. Lipsiae, 1860. 8ον. ἀρ. 485, 485a.

(2) Συλλογὴ Παροιμιῶν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. ἐν Λαμίᾳ, 1860. 8ον. σελ. 9. ἀρ. 1.—σ. 29. ἀρ. 4.—σ. 32. ἀρ. 17.—σ. 39. ἀρ. 28, 30.—σ. 40. ἀρ. 2.—σ. 45. ἀρ. 42.—σ. 47. ἀρ. 27.—σ. 58. ἀρ. 19.—σ. 60. ἀρ. 28.—σ. 70. ἀρ. 42, 44.—σ. 73. ἀρ. 46.—σ. 76. ἀρ. 4, 9.—σ. 79. ἀρ. 4.

Ἄφ' ὅλα τὰ λαλούμενα
 Κάλλια λαλεῖ ἡ πλόσκα,
 Κί' ἄφ' ὅλα τὰ μυρωδικά
 Κάλλια μυρίζ' ὁ φούρονος.

Ἐφθάσαμεν ἤδη εἰς τὸ τελευταῖον τῆς Συλλογῆς ταύτης κεφάλαιον, οὗ ἡ ἐπιγραφή Ἀλβανολογία ἢ Σκυπηρολογία. Γνωστόν ἐστιν, ὅτι περὶ τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀλβανῶν γινῶμαι ἀντιμαχόμεναί εἰσι, τῶν μὲν παραγόντων αὐτὸ ἐκ τῆς ἐν Ἰαπυγία τῆς Ἰταλίας πόλεως Ἄλβας (1), τῶν δὲ μὴ ὀκνοῦντων καὶ μέχρι Καυκάσου (2) ν' ἀναζητῶσι τοὺς ἀρχεγόνους Ἀλβανούς. Ὁ δὲ ἡμέτερος συγγραφεὺς συμμερίζεται τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ὄνομα Ἀλβανία μετεδόθη εἰς τὴν ὅλην χώραν ἐκ τῆς Ἀλβιουπόλεως, τῆς νῦν Ἐλβασσανίου καλουμένης. Ἐὰν δὲ τὸ μὲν ὄνομα Ἀλβανίται πρῶτον ἀπαντᾷται τῷ 1078 παρὰ Ἰωάννη τῷ Σκυλίτῃ (3), τὸ δὲ ὄνομα Ἀρβανοὶ τῷ 1081 παρὰ τῆ ἡγεμονίδι Ἀννη Κομνηνῇ (4), ἐντεῦθεν δὲν ἔκεται, ὅτι, οἱ οὕτως ὀνομαζόμενοι εἰσιν ἐπήλυδες ἐξ ἄλλης χώρας καὶ διάφοροι τῶν ἀρχαίων κατοίκων, ἐν ᾧ μάλιστα τὴν κοινὴν καταγωγὴν καὶ συγγένειαν τῶν Ἀλβανῶν καὶ Ἰλλυριῶν καὶ Ἡπειρωτῶν καὶ Μακεδόνων ὑποδείκνυσι, κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν, ἢ σύγκρισις τῶν γλωσσῶν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ χῶραι αὗται καὶ τὰς τύχας ἔσχον περίπου κοινὰς

(1) Μελετίου. Γεωγραφία. ἔκδ. 6'. ἐν Βενετίᾳ, 1807. Τόμ. Β'. σ. 250.

(2) Rouqueville, αὐτ. Τόμ. Β'. σ. 502. — Ν. Γ. Νικοκλέους. Περὶ τῆς αὐτοχθονίας τῶν Ἀλβανῶν ἤτοι Σκιπιτάρ. ἐν Γοττίγγῃ, 1855. 8ον. σ. 68.

(3) Γεωργίου Κεδρηνοῦ. Σύνοψις ὑπὸ Ἰω. Σκυλίτῃ. Bonn, 1839. Τόμ. Β'. σ. 739 (865).

(4) Ἀλεξιάδος Δ'. 8. ἔκδ. Bonn, 1839. Τόμ. Α'. σ. 221.

καὶ τὰς αὐτὰς περιπετείας καὶ ξενικὰς εἰσβολὰς ὑπέστησαν, ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, ἀντὶ νὰ ὑπερπηδήσῃ ὅλους αἰῶνας καὶ φθάσῃ μέχρι τοῦ 14'. Μ. Χ. ὤφειλε ν' ἀνελιξῇ ἄλλα τε καὶ τὰς κατὰ τῶν χωρῶν τούτων ἐπιδρομὰς (1) τῶν πολεμίων Γότθων (396 ἐπ. Μ. Χ.), Σέρβων (640 ἐπ. Μ. Χ.), Βουλγάρων (861 ἐπ. Μ. Χ.) καὶ Νορμανδῶν (1081 ἐπ. Μ. Χ.), ν' ἀνεύρῃ τοὺς λόγους, δι' οὓς κατὰ τὸ 1250 τινὲς τῶν Ἀλβανῶν ἀνεγνώρισαν ὡς ὑπερτάτην αὐτῶν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν τὸν Πάππαν Ῥώμης (2), ν' ἀναπτύξῃ τὰς συνεπείας τῆς κατὰ τὸν 14'. αἰῶνα μεγάλης τῶν Ἀλβανῶν εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους μεταναστεύσεως (3), κλπ. κλπ.

Περὶ δὲ καταγωγῆς τῶν Ἀλβανῶν ἐν ἰδίῳ πραγματεύεται παραρτήματι. Τὸ ζήτημα τοῦτο πολλοὺς σοφοὺς ἀπασχόλησεν ἄχρι τοῦδε ἀπὸ τοῦ μεγάλου Leibnitz (4), τοῦ Thunmann (5) τοῦ Xylander (6), τοῦ F. Bopp (7), τοῦ J. Fallmerayer (8), κλπ. Ἐὰν δὲ τινες ἀντέταξαν τοὺς Ἀλβανούς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, πολλοὶ ὅμως ἐθεώρησαν αὐτοὺς γνησίους τῶν Πελασγῶν ἀπογόνους, συγγενεῖς ἐπομένως τῶν Ἑλ-

(1) Hahn, αὐτ. Τόμ. Α'. σ. 310, 311.

(2) αὐτ. σ. 324.

(3) αὐτόθι.

(4) Opera philologica. Genevae, 1768. Τόμ. Ε'. σελ. 494 ἐπ.

(5) Geschichte der oestlichen europaeischen Voelker. Τόμ. Α'. σ. 171 ἐπ.

(6) Die Sprache der Albanesen oder Schkipetaren. Frankfurt a. M. 1835.

(7) Ueber das Albanesische in seinen verwandtschaftlichen Beziehungen. Berlin, 1855.

(8) Ueber Ursprung und Alterthum der Albanesen. Muenchen, 1857.

λῆνων. Τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην ἀσπάζεται καὶ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, στηριζόμενος μάλιστα εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἀλβανῶν, δι' ἧς, κατ' αὐτόν, ἐρμηνεύονται πολλὰ τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας καὶ μυθολογίας ὀνόματα, ὧν ἡ ἐτυμολογία ἦν μέχρι τοῦδε ἄγνωστος ἡμῖν. Πῶς λοιπὸν οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες, συγγενεῖς ὄντες, λαλοῦσι νῦν γλώσσας τόσο ἀλλοίας; Εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην ἀπαντᾷ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ἀποφαινόμενος, ὅτι οἱ μὲν Ἕλληνες, εὐτυχῶν περιστάσεων τυχόντες, ἐβρῦθμισαν καὶ ἐτελειοποίησαν τὴν πελοπονησιακὴν γλῶσσαν, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ οὐ μόνον κατέλιπον αὐτὴν ὅλως ἀκατέργαστον, ἀλλὰ καὶ ἠνέχθησαν εἰσαγωγὴν λέξεων ξένων μάλιστα λατινικῶν (1) καὶ ἄλλας παντοίας ἀλλοιώσεις τῆς γλώσσης, ἅς αἱ συνεχεῖς ἐπιδρομαὶ καὶ αἱ πολυχρόνιοι κατακτήσεις συνήθως συνεπάγουσι.

Τοιαύτη, φιλόμουσος ὁμήγουρις, ἡ Α' περὶ Ἠπείρου πραγματεία, γεγραμμένη εἰς γλῶσσαν καθαρὰν καὶ ὁμαλὴν, ἐξαιρέσει λέξεων τιῶν ἀνυπάρχτων, οἷον μαρναροῶντων προβάτων, δηλαδὴ βελαζόντων, πελάκου Διός, δηλαδὴ γεραροῦ, κλπ.

Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ, εἴτι λόγου ἄξιον ἐνυπῆρχεν, ἐσημειώθη ἀνωτέρω. Ἀλλ' ἡ ἐν αὐτῇ ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν, καὶ μάλιστα ὁσάκις περὶ Δωδωναίας περιοχῆς πρόκειται, ἢ μετατόπισις ἀρχαίων πόλεων παρὰ τὰ μέχρι τοῦδε κοινῇ παραδεδεγμένα, ἢ σύγχυσις λαῶν πρὸς πόλεις, τὸ ἐλλειπὲς τῶν ἐν αὐτῇ καταχωρουμένων καὶ ἡ παντελὴς ὀλιγωρία ὀλοκλήρων τοῦ προγράμματος κεφαλαίων, οἷον τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, τοῦ γλωσσαρίου, τῆς βιογραφίας ἐπισήμων ἀνδρῶν κλπ. εἰσὶ τὰ αἴτια,

(1) O. I. Abel. Makedonien vor Koenig Philipp. 1852.

δι' ἃ δὲν ἔκρινεν ἡ Ἐπιτροπὴ βραβεύσιμον τὴν Α'. ταύτην περὶ Ἠπείρου πραγματείαν, καίτοι ἐπαινεῖ τὸν ἔθνικόν ζῆλον καὶ τὴν φιλοπατρίαν τοῦ συγγραφέως.

ὑπολείπεται ἡμῖν ἤδη ἡ Β'. πραγματεία, ἡ φέρουσα τίτλον «Περιγραφή τῆς Ἠπείρου» καὶ διακριτικὸν σύνθημα «Σπάρταν ἔλαχες, κείναν κόσμει.»

Ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς παρακολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα τὸ πρόγραμμα, διαιρεῖ δὲ τὴν ὅλην πραγματείαν εἰς τρία μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει τὰ κατὰ τὴν γεωγραφίαν, τὸ δὲ δεύτερον τὰ κατὰ τὴν ἱστορίαν, τὸ δὲ τρίτον τὰ κατὰ τὴν ἀρχαιολογίαν, ἐθιμογραφίαν, γλῶσσαν, βιογραφίαν καὶ ἀλβανολογίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ συγγραφεὺς τοιοῦτων καὶ τοσοῦτων θίγει ζητημάτων, περὶ ὧν πολλάκις οὐδὲ μνείαν αἱ προηγούμεναι πραγματεῖαι ποιοῦσιν, ἐξ ἀνάγκης ἐκτενεστέρα ἀποκαθίσταται ἡ κρίσις τῆς Ἐπιτροπῆς, παρακολουθούσης καὶ ἐξεταζούσης, τίνα ἐπιτυχῶς ἐπραγματεύθη ὁ συγγραφεὺς καὶ τίνα οὐχί. Ἀλλ' οὐδὲν ἦττον καὶ ἐν τῇ κρίσει τῆς προκειμένης πραγματείας ἡ Ἐπιτροπὴ ὀρμάται ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιεικειᾶς καὶ ἀπροσωποληψίας.

Ἐν τῷ προλόγῳ παντὸς σπουδαίου συγγράμματός γίνεται συνήθως σύντομος ἀνάλυσις τῶν προγενεστέρων περὶ τῆς αὐτῆς ὕλης συγγραμμάτων, ὅπως ἕκαστος ἀμέσως κατιδῆ, ἂν ὁ γράφων, ἀρυσθεὶς ἐκ τῶν γνησιωτέρων πηγῶν, ἠρδευσεν ἀφθόνως τὸ πόνημά αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο μὲν λέγεται Βιβλιογραφία. Ἀντὶ δὲ ταύτης ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς καταγράφει χρονολογικῶς ὀνόματα ἀρχαίων καὶ νεωτέρων συγγραφέων, παρ' οἷς ἀπαντᾶται, ἔστω καὶ ἄπαξ, τὸ ὄνομα Ἠπειρος. Ἐννοεῖται δὲ οἰκοθεν, ὅτι τοιοῦτος κατάλογος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν λίαν ἐλλειπὴς ὧν, πόρρω ἀπέχει τοῦ εἶναι βιβλιογραφία τῆς Ἠπείρου, ἄλλως τε καὶ ὅταν ὁ συγγραφεὺς ἐξ ἄλλων ἐραυζόμενος τὰ χω-

ρία παραπέμπει ἡμαρτημένως εἰς τοὺς συγγραφεῖς (1).

Ἀρχόμενος δὲ τοῦ Γεωγραφικοῦ Μέρους τίθειν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ὄριον τῆς Ἡπείρου, συμπεριλαμβανούσης κατ'αὐτὸν καὶ τὴν Ἰλλυρίαν, τὸν 39 βαθμὸν βορείου πλάτους, ἐν ᾧ ὁ 39° διαχωρίζει μᾶλλον τὴν Παλαιὰν τῆς Νέας Ἡπείρου.

τῆς Παλαιᾶν Ἡπειρον εὐστοχώτατα Ἐλβετιαν ἀποκαλεῖ (2) Ναπολέων ὁ Γ'. Καὶ τῷ δντι ὅ,τι αἱ Ἀλπεις πρὸς τὴν Ἐλβετιαν, τοῦτο ἡ Πίνδος πρὸς τὴν Ἡπειρον. Ἐκ τῆς Πίνδου, ὡς ἀπὸ κέντρου, αἶτε διακλαδώσεις τῶν ὀρέων (3) καὶ οἱ ποταμοὶ (4) ἀκτίνων δίκην διατείνουσιν. Ἡ δὲ Ἡπειρος καὶ νομᾶς εἶχε πλουσίας, ἀς ἀπεκαρποῦντο ὕστερον οἱ κατακτηταὶ Ῥωμαιοὶ, πολλὰ ποίμνια καὶ ἀγέλας τρέφοντες, οὐκ εὐκαταφρόνητον πλοῦτον. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα διέφυγον τὴν προσοχὴν τοῦ ἡμέτερου συγγραφέως, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς φυσικῆς γεωγραφίας εἰσὶν ὅλως ἀνεπαρκῆ· διότι παρατρέχει τὰ τῆς ἀρχαίας Ἡπείρου προϊόντα, καὶ οὔτε ἡ παλαιόφατος ἐκείνη δρῦς (5) διεγείρει τὴν φαντασίαν αὐτοῦ, οὔτε οἱ Ἡπειρωτικοὶ βόες (6), οὔτε οἱ κύνες τῆς

(1) Ὁ βουλόμενος ἀσφαλῆ τινα ὁδηγὸν ἔχειν εἰς τὰ τῆς βιβλιογραφίας ἀναγνώτῳ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βραβευθέντος συγγράμματος τοῦ φιλέλληνος Brunet de Presle. Recherches sur les Etablissements des Grecs en Sicile. Paris, 1845. 8ov.

(2) Vindicta César. Paris, 1865. Τόμ. Α'. σ. 217.

(3) Malte-Brun. Géographie. Paris, 1852—1855. Τόμ. ζ'. σ. 597.

(4) Στράβωνος, Ζ'. σ. 316, 327. — Bursian, αὐτ. σελ. 12.

(5) Ὁρφέως Ἀργοναυτικὰ στίχ. 127. — Θεοφράστου Περὶ φυτῶν ἱστορίας. Β'. β'. 6.

(6) Ἀρριανοῦ. Ἀλεξάνδρου Ἀναβάσεως. Β'. ις'. 6. — Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστοῦ. Βιβλ. ΙΑ'.

(7) Ἀριστοτέλους Περὶ ζῴων ἱστορίας. Π'. ις'. 7.

Μολοσσίδος (1) τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπισύρουσιν.

Ἀλλὰ τῆς Μολοσσίδος ταύτης τὰ ὄρια τίνα ἦσαν; τίνα δὲ τὰ τῆς Θεσπρωτίας, τίνα τὰ τῆς Χαονίας καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Ἡπείρου χωρῶν; διατί ἄλλοτε εἰς ἄλλην χώραν ἀποδίδουσιν οἱ ἀρχαῖοι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν; διατί ἡ Δωδώνη ὅτε μὲν λέγεται Μολοσσική, ὅτε δὲ Θεσπρωτικὴ, ὅτε δὲ Χαονική; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας, ἦν παρέλειψεν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, ἐστὶν εὐχερής· ὅσω ἔθνος τι τῆς Ἡπείρου ἠύξανε καὶ ἐκραταίωτο, τόσω ἐξέτεινε τὰ ὄρια αὐτοῦ καὶ κατέκτα τὰς γειτνιαζούσας πόλεις· ὅσω δὲ πάλιν ἐξησθένει, τόσω ἠναγκάζετο νὰ ὀπισθοχωρῇ, ἐγκαταλιμπάνων καὶ ἰδίας αὐτοῦ πόλεις.

Τὰ Ἡπειρωτικὰ δὲ ταῦτα Ἐθνη ξένα ἦσαν ἢ συγγενῆ τῶν Ἑλλήνων; ἐὰν δὲ συγγενῆ, διατί οἱ Ἕλληνες ἀπεκάλουν αὐτὰ βάρβαρα; Καὶ εἰς τοῦτο προαγόμεθα ν' ἀναπληρώσωμεν τὸν συγγραφέα λέγοντες, ὅτι βαρβάρους ὠνόμαζον οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι οὐ μόνον τοὺς ἀλλογενεῖς ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἦττον ἑαυτῶν ἀνεπτυγμένους, καὶ τοι ὁμοφύλους ὄντας· καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Ἡπειρωταὶ ἐκ τῆς πελασγικῆς φυλῆς· οὐδὲ παραδεχτέα ἡ γνώμη τοῦ Hahn (2), ὅτι Ἡπειρωταὶ καὶ Μακεδόνες, Πελασγοὶ ὄντες, ἦσαν διάφοροι τῶν Ἑλλήνων· διότι ταύτη τῇ γνώμῃ ἀντιμάχονται οὐ μόνον τῶν Δωδωναίων θεῶν τὰ ὀνόματα ἑλληνικὴν ἔχοντα ῥίζαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἀρχαιοτάτων πόλεων καὶ βασιλέων τῆς Ἡπείρου. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐξ Ἑλλάδος ὕστερογενῆς πολιτισμὸς μετὰ τῶν ἀποικιῶν εἰσέδυσεν εἰς τὴν Ἡπειρον, ὡς ἄλλα τε τεκμήρια μαρτυροῦσι καὶ τὰ ἀρχαιότερα τῶν Ἡπειρωτῶν νομίσματα, ἑλληνικοῖς γράμμασι καὶ ἑλληνικοῖς συμβόλοις σεσημασμένα.

(1) Horatii Satirarum, II, iv, 114, 115. — Τοῦ ζυτοῦ. Erodion Liber, vi, 5.

(2) Αὐτόθι, σ. 215—228, 301—308.

+ Ἀρριανὸς
Περὶ τῆς
Ἡπείρου
σ. 212.

Εἶδομεν ἀνωτέρω, ἐν τῇ Α΄. περὶ Ἠπείρου πραγματεία, τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος τιθέμενον, ὅπου ἡ νῦν Ἄρτα. Τῆς αὐτῆς γνώμης ἐστὶ καὶ ὁ τῆς παρούσης πραγματείας συγγραφεὺς, ὅστις προσέτι τοποθετεῖ τὴν Ἀμβρακίαν περὶ τὸ Φειδόκαστρον, ἐνθα κατὰ τοὺς πλείστους τῶν συγγραφέων (1) ἔκειτο ἡ Ἀμβραχος. Περὶ δὲ τῆς θέσεως τοῦ χρηστηρίου τῆς Δωδώνης δὲν ἐκφέρει ἰδίαν γνώμην, ἀλλ' ἄβασανίστως παραδέχεται τὴν τοῦ Κ. Ἀραβαντινοῦ, πρεσβεύοντος (2), ὅτι τὸ διάσημον τοῦτο μαντεῖον ἰδρυτο ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τῆς Καστρίτσας, ἐν τῷ τμήματι τῶν Κατσανοχωρίων τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων. Τὴν δοξασίαν ὁμως ταύτην σπουδαία διατριβὴ θεωρεῖ ἀβάσιμον καὶ ἀνυπόστατον (3).

Ἐπὶ ἐδραιωτέρων δὲ βάσεων στηρίζεται τὸ ὁρομολόγιον τῆς προκειμένης πραγματείας· ἐντελέστερον ὂν τοῦ τῆς προηγουμένης οὐκ ὀλίγα καὶ περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁδῶν διαλαμβάνει.

Τὸναντίον δὲ ἐν τῇ Εἰδικῇ τοπογραφίᾳ τῶν ἱστορικῶν τῆς Ἠπείρου θέσεων παντελῆς παρανόησις καταφαίνεται· ἀντὶ ἀκριβεσέρας περιγραφῆς τῶν τόπων, ἐνθα μεγάλα γεγονότα διεδραματίσθησαν, τῆς Πασσαρῶνος (4) λ. γ. ἔδρας τῶν Μολοττῶν βασιλέων, τῆς Νικοπόλεως, παρ' ἣ διεκκυεύθη ἡ τύχη τοῦ κόσμου, κλπ. ἀπαντᾶται αὐτόθι συμφόρησις ἀσήμεων ὀνομάτων ἀνευ πολλάκις μηδεμιᾶς ἀναπτύξεως.

Ἀφοῦ δ' ἐπιτυχῶς διεξήλθεν ἡ συγγραφεὺς τὸ Περὶ

πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς διατρέσεως τῆς χώρας, ἀφοῦ ἀνέλιξε Συγκριτικὸν ἀλφαβητικὸν πίνακα τῶν ἀρχαίων καὶ νέων ὀνομάτων, μεταβαίνει εἰς τὴν Στατιστικὴν ἐθνολογίαν. Ἐξ, λέγει, φυλαὶ συμβιοῦσιν ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ, Ἕλληνες, Ἀλβανοὶ, Σλάβοι, Βλάχοι, Ἀθίγχανοὶ καὶ Ἑβραῖοι. Φρονεῖ δ' ὅτι αἱ αὐτοὶ Βλάχοι μετηνάστευσαν ἐκ Δακίας, ἀποσιωπῶν τὴν γνώμην τῶν διίσχυριζομένων, ὅτι οἱ κατὰ τὴν Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν καὶ Ἠπειρον διεσπαρμένοι Βλάχοι, τὸν ποιμενικόν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μετερχόμενοι βιον, εἰσι λείψανα τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν (1) ἀποικιῶν τῶν Ῥωμαίων, μεμιγμένων μετὰ τῶν ἐγχωρίων. Τοῦτο ὅπερ οὐ μόνον ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἐμφαίνει, πόλλας τὰς ἑλληνικὰς σώζουσα λέξεις, ὧν τὴν χρῆσιν ἀγνοοῦσιν οἱ περὶ αὐτοὺς Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ αἱ δημοτικαὶ αὐτῶν παραδόσεις συμμαρτυροῦσιν, ὅτι ἐξ Ἰταλίας καὶ οὐχὶ ἐκ Δακίας οἱ προπάτορες αὐτῶν μετηνάστευσαν (2).

Τὸ δὲ Ἱστορικὸν Μέρος, ὅσον ἐλλιπὲς ἦτον ἐν ταῖς δυοῖς προλαβούσαις πραγματείαις, τόσον ἐνταῦθα πλεονάζει. Ἄλλ' ὁ γράφων, χρονογράφος μᾶλλον ἢ ἱστορικός, οὔτε τὰ αἷτια καὶ τὰς συνεπείας τῶν γεγονότων ἐξετάζει, οὔτ' ἐνδιατρίβει περὶ τὰ μεγάλα συμβάντα παρατρέχων τὰ ἐπουσιώδη.

Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Π. Χ. ἐποχῇ, ἧτις ὅπως οὖν ἐπιμελέστερον καὶ κάλλιον τῶν ἄλλων ἐστὶν ἐπεξεργα-

(1) Leake, αὐτ. Τόμ. Α΄. σ. 244. — Σεμιτέλλου, αὐτ. σ. 46. — Kiepert, αὐτ. — Bursian, αὐτ. σ. 36.

(2) Πραγματεία περὶ Δωδώνης. σ. 46. ἐπ.

(3) Χασσιώτου. Διατριβὴ ἐν τῇ Χρυσσαλλίδι, φύλλ. ΜΔ'. Ν'. καὶ ΝΑ'. ἐν Ἀθήναις, 1865.

(4) Πλουτάρχου. Πύρρος, 9. — Titii Livii Hist. xlv, 26.

(1) Στράβ. Ζ'. 322, 327, 434.

(2) Τοῦ ζητήματος τούτου ἡ λύσις προσδοκᾶται παρὰ τοῦ ἐξιστορήσαντος κατὰ τὸ πρόγραμμα τῆς ἐν Παρισίαις Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ Γραμμάτων. «Τίνα ἔθνη ἀπὸ τοῦ Π'. αἰῶνος Μ. Χ. μέχρις ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην, Μακεδονίαν, Ἠπειρον, Θεσσαλίαν κλπ.» Εὐχῆς δ' ἔργον ἵνα τῶν ἡμετέρων τις ἀποδυθῇ εἰς τὸν προκειμένον ἀγῶνα.

σμένη, παρελείφθησαν τινὰ οἶον, ὅτι Μονούμιος, ἄρχων ἐν Ἐπιδάμνῳ, τὴν τυραννίδα καταλαβὼν βασιλεὺς ἀνηγορεύθη (1), Φθία ἢ ἡγεμονίς, ἐκ Θεσσαλίας ἔλκουσα τὸ γένος, ἔδωκε τὸ ζῆν εἰς Πύρρον τὸν Μέγαν καὶ εἰς Δηιδάμειαν τὴν σύζυγον Δημητρίου τοῦ πολιορκητοῦ (2). ἔκτος δὲ τούτων καὶ τινὰ πλείονος λόγου ἀξία παρασιωπῶνται· διότι οὐδεμία γίνεται μνεία οὔτε περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν (3), ὅσαι κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ἐγένοντο χρόνους εἰς Ἑπειρον, φέρουσαι μεθ' ἑαυτῶν ἐμπόριον, τέχνας, γράμματα, καὶ ἐξασκήσασαι πάντως ἐπιβροχὴν ἐπὶ τοὺς περιοίκους, οὔτε περὶ τῶν ἀφορμῶν, ὧν οἱ Ῥωμαῖοι δραξάμενοι ἐκ τῶν Γεντίου πράξεων (4) εἰσέβαλον εἰς Ἰλλυρίαν καὶ κατέκτησαν αὐτήν, οὔτε περὶ τῶν αἰτίων, δι' ἃ ὁ μέγας Πύρρος, καίτοι ἀμιλλώμενος πρὸς τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον περὶ στρατηγικῆς τέχνης (5) καὶ ἐμπειρίας καὶ τοσαύτας νίκας ἀράμενος οὐδὲν κατώρθωσε κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Τὸ πρᾶγμα ἦν ἀξίον ἐρεύνης· διότι, εἰ ἐγίνωσκεν ὁ Πύρρος νὰ ὠφελῆθῃ ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ νικῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἴσως Ῥωμαϊκὸς ποῦς δὲν κατεπάτει τὸ τῆς Ἑλλάδος ἔδαφος. Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ, πάντων τῶν ἄλλων εὐκόλως κορεννύμενος, ἐνὸς μόνου ἦν ἀκόρεστος, τῶν κινδύνων. Διὸ πανταχοῦ περιεπλανᾶτο ἀσκόπως, οἰονεὶ πρότυπον γενόμενος τῶν ἵπποτων τῶν μέσων αἰώνων. Καὶ ὁμως ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης πραγματείας, ἐπαναπαυόμενος ἐφ' οἷς γράφει ὁ Πλούταρχος, λέγει·

(1) Eckhel, αὐτ. Τόμ. Β'. σ. 157.

(2) Eckhel, αὐτ. σ. 170.—Visconti, Iconographie Grecque. Paris, 1811. Τόμ. Β'. σ. 86.

(3) Grote, History of Greece. μετ. γερμ. Τόμ. Β'. σ. 314.

(4) Αὐτ. σ. 158—Mommson Roemische Geschichte. ἑκδόσις γ'. Berlin, 1861. Τόμ. Α'. σ. 765, 769.

(5) Πλούταρχου, Πύρρος 9.

« Τὰ τῆς βασιλείας τοῦ Πύρρου, ἐφ' οὗ ἡ Ἑπειρος ἤχμασε καὶ ὑπεροδοξάσθη, ἀπαντὰ περιστατωμένως ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸν βίον τὸν γεγραμμένον παρὰ τοῦ Πλούταρχου, τοῦ διασήμου ἐκείνου κριτικοῦ (!), καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς τὰ παραλείπομεν. »

Μετὰ δὲ τὸν μέγαν Πύρρον, μικρὸν διανύσασα διάστημα χρόνου, λήγει ἡ Π. Χ. ἐποχὴ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν κατάκτησιν, εἰς ἣν ὡς εἰς ἀχανῆ ὠκεανὸν καταρρέει ὁ βίος τῶν διαφόρων ἐθνῶν.

Οἱ Ῥωμαῖοι, ἀφαιρῶντες τὸ αὐθύπαρκτον τῶν ἐθνῶν ἐμερίμων περὶ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν διοργανώσεως, καὶ διήρουν τὰς μεγάλας χώρας, ὡς τὴν Ἑπειρον, εἰς ἐπαρχίας, καὶ θέματα. Ἀλλ' αἱ διαιρέσεις αὗται, κατὰ καιροὺς μεταβληθεῖσαι, εἰσὶν ἐκ τῶν δυσκολωτάτων πρὸς ἐξακριβωσιν ἀντικειμένων· ὁδηγὸν δ' ἀσφαλέστερον εἰς τὸν δαίδαλον τοῦτον δὲν ἔχομεν ἢ τὸν Boecking (1), ὃν μὴ συμβουλευθεὶς ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς εἰς πολλὰ περιέπεσε παροράματα.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπὸ Χριστοῦ μέχρις ἀλώσεως ἱστορία, ἀντιγραφείσα σχεδὸν κατὰ λέξιν ἐκ τῆς τοῦ Κ. Ἀραβαντινοῦ Χρονογραφίας (2) τῆς Ἑπείρου, γέμει χρονολογικῶν παραδρομῶν· καὶ ἐπὶ παραδείγματι, συγχέονται ἐν αὐτῇ Ὁυαλεντινιανὸς (375—392 M. X.) μετὰ τοῦ Οὐάλεντος (364—378 M. X.), Θεοδοσίος ὁ Νεώτερος (408—450 M. X.) μετὰ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (379—395 M. X.) κτλ. κτλ. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχε, φαίνεται, προχείρους ὁ γράφων οὔτε ἅπαντας τοὺς βυζαντινοὺς χρονογράφους ἀλλ' οὔτε τοὺς δοκίμους ἱστορικοὺς (3) διὰ ταῦτα παρεσιώπησε συμβάντα σημαντικά,

(1) Notitia Dignitatum, Bonnae, 1839—1853. Τόμ. Α'. σ. 14, 66, 152.

(2) Ἐν Ἀθήναις, 1856. Τόμ. 2. 8ον.

(3) Gibbon, ἐνθ' ἀνωθι.—Lebeau. Histoire du Bas-

οἶον ἐπιδρομὰς τῶν Σκλαβηνῶν (1) τῷ 547, τῶν Λαγγοβαρδῶν (2) τῷ 567, τῶν Βουλγάρων (3) τῷ 930, τὴν τοῦ Hugues-le-Grand τῷ 1096 ἐν Δυρράχιῳ αἰχμαλωσίαν (4) κλπ.

Αἱ αὐταὶ παρατηρήσεις ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὴν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἱστορίαν. Ἐνταῦθα ὁμως περὶ μεταγενεστέρων καὶ συγχρόνων, οὕτως εἰπεῖν, πραγμάτων καὶ προσώπων προκειμένου τοῦ λόγου, ὥφειλεν ὁ συγγραφεὺς εἶναι καὶ δικαιοτέρος περὶ τὴν κρίσιν καὶ μετριώτερος περὶ τὴν ἔκφρασιν.

Οὕτω δὲ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν πραγματευθεὶς μεταβαίνει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου. Περὶ σφόδρον παντὸς ἄλλου ἔθνους ἐνδιαφερόμεθα ἡμεῖς εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα. Διότι τὴν ὀρθοτέραν γλῶσσαν διέσωζεν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, διότι τὰ τιμαλφέστερα ἡμῶν συμφέροντα εἰς αὐτὴν ἐνεπιστεύθημεν. Διὰ ταῦτα ἀπορίας ἄξιον πῶς ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ἀβασανίστως ἀπεδέξατο τὴν γνωμάτευσιν, ὅτι μέχρι τοῦ 726 Μ. Χ. αἱ τῆς Ἡπείρου ἐπισκοπαὶ ἀνεγνώριζον ὡς ὑπέρτατον κυριάρχην τὸν Πάπαν Ῥώμης· ἐν ᾧ ἤδη σαφῶς ἀπε-

Empire. éd. de Saint-Martin et Brosset. Paris, 1824—1836. Τόμ. 24.—Historiens des Croisades, publiés par l'Académie des Inscriptions et Belles — Lettres. — Finlay, History of the Byzantine Empire. London, 1853. — Brunet de Presle. Grèce depuis la conquête Romaine jusqu' à nos jours. Paris, F. Didot, 1860.

(1) Προκοπίου Τόμ. Β'. σ. 397. — Lebeau, αὐτ. Τόμ. Θ'. σ. 464, 465.

(2) Προκοπίου, αὐτ. σ. 448. — Lebeau, αὐτ. Τόμ. Γ'. σ. 22.

(3) Γεωργίου Κεδρηνοῦ. Τόμ. Α'. σ. 628.—Lebeau, αὐτ. Τόμ. Η'. σ. 448.

(4) Lebeau, αὐτ. Τόμ. ΙΕ'. σ. 317, 318.

δείχθη (1), ὅτι ἀπὸ τοῦ 379 προσηρτήθη τῷ Ἀνατολικῷ τῆς αὐτοκρατορίας τμήματι ἡ Μακεδονικὴ Ἀνατολικὴ Ἰλλυρία, ἧς ἔδρα ἦν ἡ Θεσσαλονίκη, ἐπί τε τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Ἡπείρου ἐξαρχικῶς ἐποπεύουσα.

Κατὰ δὲ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐν ἐκάστη ἐπισκοπῇ χρηματισάντων Ἀρχιερέων οὐ μόνον οὐδὲν βιογραφικὸν παρενείρει, ἀλλὰ καὶ μὴ ἀναδιφήσας τὸ ὑπὸ τῶν ΚΚ. Γ. Ῥάλλη καὶ Μ. Ποτλῆ ἐκδοθὲν (2) Σύνταγμα τῶν ἱερῶν Κανόνων, τὰ πατριαρχικὰ Ἀρχεῖα (Acta Patriarchatus) τοῦ Miklosich (3) καὶ τὴν κατὰ τὸν Le Quien (4) Ἐκθεσιν τῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς Ἐπισκοπῶν (Oriens Christianus), ἔλιπεν ἔργον ἡμιτελὲς καὶ ἀμάρτυρον. Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ παρίδωμεν καὶ τὴν περὶ τὴν χρονολογίαν παρεισφύσασαν ἐνταῦθα ὀλιγωρίαν· οἷον ἡ ἐν Ἐφέσῳ Δ'. Οἰκουμενικῇ Σύνοδος ἀναφέρεται, ὅτι ἐγένετο κατὰ τὸ 432 (γρ. 431) Μ. Χ. ἡ ἐπάνοδος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος εἰς τοὺς μητρικοὺς κόλπους τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας κατὰ τὸ 1764 (γρ. 1767) (5) κλπ. κλπ.

Τοσαῦτα μὲν καὶ περὶ τοῦ Β'. Μέρους.

Μεταβῶμεν δὲ νῦν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ Γ'. τοῦ καὶ τελευταίου, ὅπερ μείζον, ὡς εἰκός, τὸ ἐνδιαφέρον παρέχει.

Ἀμέσως δὲ ὡς ἐν προθύροις ἱσταμένας ἀπαντῶμεν τὰς ἐξῆς Ἐπιγραφάς, ὧν ὁμως αἱ πλείσται δὲν ἀντεγράφησαν πανομοιότυπως, ἤτοι ἐλληνικὰς μὲν ἤδη

(1) Γρηγορίου (τοῦ νῦν Χίου). Περὶ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἴκ. Πατριαρχικοῦ Θρόνου ἐπὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ὀρθόδοξων ἐκκλησιῶν. ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1860. σ. 7, 11, 13, 14.

(2) Ἐν Ἀθήναις, 1852—1859. Τόμ. 6. 8ον.

(3) Ἐν Βιέννῃ, 1860. Τόμ. 2. 8ον.

(4) Ἐν Παρισίοις, 1740. Τόμ. 3. φύλλ.

(5) Γρηγορίου, αὐτ. σ. 97.

ἐκδεδομένας δύο (1), βυζαντινάς δὲ ἑκκαίδεκα, μεταγενεστέρως δὲ εἴκοσι καὶ ἕξ, καὶ ἀνεκδότους (2) ἑλλητικὰς ἑννέα. Σημειωτέον, ὅτι τῶν ἀνεκδότην ἐπιγραφῶν ἡ μὲν δ'. ἔμμετρος οὖσα, ὁμοία ἀλλὰ πληρεστέρα ὑπάρχει τῆς ἡ'. Θεσσαλικῆς, ἡ δὲ α'. καὶ ἡ β'. προσεγγίζουσι πρὸς τὴν ἡ'. καὶ τὴν ι'. τῆς ἐτέρας περὶ Ἑπείρου πραγματείας. Ἐν δὲ ταῖς βυζαντιναῖς ἐπιγραφαῖς εὐρίσκονται δύο μνημεῖα λόγου ἄξια, ἡ λάρναξ τοῦ Δεσπότου Μιχαήλ καὶ ἡ λάρναξ τῆς Δουκίσσης Θεοδώρας. Πουνεχῆς αὕτη Δέσποινα, οὐζυγος τοῦ Δεσπότου τῆς Ἑπείρου Μιχαήλ τοῦ Β'. ἀπέθανεν ἐν ὁσιότητι (3) περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΓ'. Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

Ὡς ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων νομισμάτων πολλάκις ὁ ἀρχαιολόγος ἱστορίας ὄλας ἀνακαλύπτει, ἃς οἱ συγγραφεῖς ἢ ἀπλῶς μόνον ὑπηνίξαντο ἢ ὄλως παρέλιπον. Πρὸς ἐπίτευξιν ὁμοῦ τοῦ σκοποῦ τούτου ἀπαιτεῖται ἀκριβὴς περιγραφή τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων συμβόλων ἐκάστης πόλεως καὶ χώρας, ἧς τὴν ἐξιστόρησιν ἐπιχειρεῖ τις. Τοιαῦται περιγραφαὶ εὐρίσκονται οὐ μόνον παρὰ τῷ Eckhel (4) καὶ Mionnet (5), ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἐγχειριδίῳ τοῦ Barthelemy (6). Ταῦτα παριδὼν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς κατέγραψεν ἄνευ τινὸς τάξεως 48 ἀρχαῖα Νομίσματα, ὧν τὰ μὲν πλεῖστα ἀνήκουσιν εἰς ἐκτὸς

(1) C. I. G. 1822 b. — 1829 c.

(2) Ὁρα Παράρτημα.

(3) Π. Ἀραβαντινοῦ. Χρονογραφία τῆς Ἑπείρου. ἐν Ἀθήναις. Τόμ. Α'. σ. 66, 91.

(4) Ἐνθ' ἄνωθι.

(5) Ἐνθ' ἄνωθι.

(6) Manuel de Numismatique Ancienne. Paris, Roret. 1854. 18ον.

τῆς Ἑπείρου κειμένας πόλεις, 13 δὲ μόνον εἰσὶν ἡπειρωτικά. Ἐξ αὐτῶν δὲ πάλιν ἀξιοσημειωτόν ἐστι τὸ τοῦ Βασιλέως Μοστίδου ἢ Μόστιδος, ὅπερ τινὲς μὲν (1) τῶν νομισματολόγων ἀποδίδουσι εἰς τὴν Θράκην, τινὲς δὲ (2) εἰς τὴν Ἑπείρον. Ὡσαύτως δὲ περιγράφονται καὶ 16 βυζαντινὰ νομίσματα, ὧν μόνον τὰ 4 σχεῖσιν ἔχουσι πρὸς τὴν Ἑπείρον. Τὸ περιεργότερον δὲ πάντων ἐστὶ τὸ τοῦ Μιχαήλ Κληματᾶ, σοφοῦ Βασιλέως Ῥωμαίων, πρωτοφανὲς ἴσως ἐν τῇ Νομισματικῇ.

Ἀκολούθως ὁ συγγραφεὺς Περὶ Ὁρησκείας καὶ ἑορτῶν ἀρχαίων καὶ νέων πραγματευόμενος, οὐδὲν περὶ τῆς Ὁρησκείας τῶν ἀρχαίων ἡπειρωτῶν λέγει, οὐδὲν περὶ τῆς ὁμοιότητος πολλῶν σημερινῶν τελετῶν καὶ πανηγύρεων πρὸς τὰς ἀρχαίας ἀντιπαρτιθῆσιν, οὐδ' εἴ τι ἐκ τῶν ἀρχαίων Ὁρησκευτικῶν μύθων περιεσώθη ἐν ταῖς παραδόσεσι τοῦ λαοῦ (3).

Ἀπ' ἐναντίας δὲ εὐρίσκομεν παρ' αὐτῷ λίαν περιέργους Περὶ τῶν τῆς Ἑπείρου σχολῶν πληροφορίας, ἀξιέπαινον μελέτημα· καθότι μεταξὺ τῶν σκοτεινῶν ἀλλὰ καὶ λίαν ἐνδιαφερόντων ζητημάτων συγκαταλέγεται καὶ τὸ περὶ διαδόσεως τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν Ἀνατολήν.

Ἄλλ' ἄρά γε ἐκαλλιεργήθησαν Ὁραϊαί τινες Τέχναι κατὰ τὴν Ἑπείρον; ἄδουσι ἄρά γε ἐτι καὶ

(1) Sestini. Lettere e dissertazioni numismatiche. Roma, 1789 — 1790. Τόμ. δ'. σ. 81. — Visconti, αὐτ. Τόμ. β'. 115 — 117. — Mionnet, αὐτ. Τόμ. γ'. σ. 126.

(2) Froelich. Regum veterum numismata anecdota. Viennae, 1752. σ. 51. — Eckhel, αὐτ. Τόμ. β'. σελ. 177.

(3) Ὁρ. Fr. Lenormant ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ Μ. Π. Βρετοῦ 1806 σελ. 421 — 435.

νῦν αὐτόθι μουσικοῦ τινος ἠπειρώτου μελοποιήματα; ἀνεδείχθη ἄρα γε ἐκεῖ ζωγράφος ἢ μᾶλλον ἀγιογράφος τις ἐξάκουστος; ἦν ἄρα γε ἡ ξυλογραφία, ὡς ἐν Ἄθῳ, οὕτω καὶ ἐν Ἡπείρῳ ἐν χρήσει καὶ ἀκμῇ; Οὐδὲ κἂν νύξιν περὶ τούτων ἀπάντων δίδωσιν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, ἀρκεῖται δὲ λέγων, ὅτι. « Ἐξαιρέσει τῆς » ὑελουργίας καὶ τῆς λεπτῆς ἀγγειοπλαστικῆς ἔργα » πάσης τέχνης κατασκευάζονται ἐν Ἡπείρῳ. »

Ἀπόμεινος δὲ τῆς Συγκρίσεως τῆς πάλαι πρὸς τὴν νῦν γεωργίαν, μεθ' ἱκανῆς ἐπιτυχίας παραβάλλει τὰς ὀνομασίας ἀρχαίων γεωργικῶν ἐργαλείων πρὸς τὰ νῦν, καὶ εὐστόχως ἀναμνησκει ἀρχαίων ποιητῶν στίχους, ἀπεικονίζοντας οκηνὰς γεωργικὰς ὁμοίως τῶν σημερινῶν.

Ἐταύτως ἐν τῷ Περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων κεφαλαίῳ ἠνοιγετο εὐρὺ τῷ συγγραφεῖ στάδιον πρὸς ἀντιπαράθεσιν· ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν ἐγένετο ἐνταῦθα ἡ δέουσα διάκρισις μεταξὺ τῶν κοινῶν πᾶσι τοῖς Ἑλλησι καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐθίμων. Καὶ οὔτε περὶ τῶν ἀπὸ μνήμης περισωθέντων ἐθίμων λαλῶν ὁ συγγραφεὺς, οἷον μαντείων κλπ. ἀρχαιολογεῖ ἀρκούντως, οὔτε περὶ τῶν τῆς φαντασίας ἀποκημάτων ποιούμενος τὸν λόγον, οἷον ὄρυμῶν, ἰσκιωμάτων κλπ. ἐξαιρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίως τῶν περὶ ὧν πραγματεύεται.

Εἰσὶ δὲ καὶ δύο ἄλλα ἀντικείμενα, ἅτινα οὐδόλως ἐκέντησαν τὴν περιέργειαν τοῦ συγγραφέως, ἦτοι τὰ τῶν παιδῶν ἀθύρματα (1), ἅπερ ἀναμνησκουσιν ἐνιαχοῦ τὰ παρ' Ἀθηναίων καὶ Ὀρατίῳ ἀναφερόμενα, καὶ Οἱ χοροὶ (2), οἵτινες, παριστῶντες πολλὰ

(1) Guys, Voyage Littéraire de la Grèce, ἔκδ. γ'. Paris, 1783. Τόμ. Α'. σ. 214. — Γ. Παπασλιώτη. Διατριβὴ περὶ παιγνίων.

(2) Guys, αὐτ. σ. 180.

κις τοὺς ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀναγλύφων ἐξισορούμενους, διετηρήθησαν, φαίνεται, παρὰ τῷ λαῷ διὰ συνεχοῦς σειρᾶς πρακτικῶν, οὕτως εἶπειν, παραδόσεων.

Διὰ τοιούτων δὲ Δημοτικῶν παραδόσεων, μετὰ κρίσεως ἐρμηνευομένων, δύνανται πολλὰ τῆς ἰσορίας χάσματα ν' ἀναπληρωθῶσι. Τοῦτο εὐκόλως κατανοεῖτις, ἅμα μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης προσοχῆς μελετήσῃ τὰς ἐν τῇ προκειμένῃ πραγματεῖᾳ συνειλεγμένας. Παρατηρητέον ὅμως, ὅτι ἀναρμόστως ὡς παράδοσις ἄγραφος μετὰ τῶν λοιπῶν συνηριθμήθη καὶ αὐτὸ τὸ χρονικὸν τοῦ Κουβαρᾶ λεγόμενον, ὅπερ πολ- λάκις ἤδη, ὡς εἴρηται, ἐξεδόθη.

Ἐφεξῆς δὲ, διαλαμβάνων ὁ συγγραφεὺς Περὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ λαλουμένων γλωσσῶν, ἀποφαίνεται μὲν, ὅτι ἡ βλαχικὴ σύγκειται, κατὰ τὸ τρίτον αὐτῆς μέρος, ἐκ λέξεων καὶ φράσεων ἑλληνικῶν, τὴν γνώμην ὅμως αὐτοῦ ταύτην οὔτε εἰς μαρτυρίαν στηρίζει οὔτε εἰς παραδείγματα.

Ἐνῶ δὲ παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἄλλως λαλεῖται καὶ προφέρεται κατὰ τὰς διαφορούς τῆς Ἡπείρου χώρας, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενῳ Καταλόγῳ περιέργων ἠπειρωτῶν λέξεων δὲν διακρίνει ποῦ ἐκάστη αὐτῶν καὶ κατὰ ποίαν ἐκδοχὴν ἐστὶν ἐν χρήσει. Ἄλλ' οὐχ ἤττον ὁ κατάλογος οὗτος δεικνυσὶν, ὅσος θησαυρὸς ἀρχαίων λέξεων ὑπολανθάνει ἐν τῇ γλῶσσῃ τοῦ λαοῦ, ὧν ἡ πλήρης συλλογὴ δικαίως θεωρεῖται μέγα ἐθνικὸν ἔργον.

Παρεκτός τοῦ ἠπειρωτικοῦ γλωσσαρίου, ἀπῆλθισεν ὁ συγγραφεὺς ἐν Ἡπείρῳ καὶ Ἄσματα δημοτικὰ ἀνέκδοτα, περὶ τὰ 560 καθ' ἃ λέγει, ἰσάριθμα δετλαδὴ πρὸς ἅπαντα τὰ ἐν τῇ Συλλογῇ τοῦ Passow (1) καταχωρηθέντα. Ἐκ τούτων δὲ δημοσιεύει μετὰ σημειώσεων

(1) Ἐνθ' ἄνωθι.

ἐν τῇ ἐν λόγῳ πραγματεία 71, ὧν τὰ μὲν 22 ὁμοιάζουσι πρὸς ἄλλα προεκδεδομένα (1), τὰ δὲ 49 εἰσὶν ὄλως νέα καὶ πρωτοφανῆ. Ἐν αὐτοῖς ἐξεικονίζεται ἡ γενναϊότης, τὸ φιλόπατρι, τὸ πρὸς τὰ θεῖα εὐλαβές, ἡ πρὸς τοὺς πάσχοντας παραμυθία· ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς φύσεως κάλλη, καὶ ἡ λατρεία τοῦ ὠραίου, καὶ ἡ πρὸς τὸ τεράστιον κλίσις, καὶ τὸ εὐτράπελον τῷ τερπνῷ μεμιγμένον.

Ἄρκοῦμεθα δὲ ἀναφέροντες τὰ ἀκόλουθα τρία ἄσματα.

Ο ΤΣΟΒΑΡΑΣ.

Βαρκοῦλα ν'εκατέβαινε τοῦ Λούρου τὸ ποτάμι
 Τὰ ρέμματα ρυθόλαγαν, καὶ ἡ βαρκοῦλα τρέχει·
 Καταμεσῆ· τοῦ ποταμοῦ, σ'τὸν πόρο τοῦ Τσοβάρα,
 Τὰ ρέμματα ρυθόλαγαν, κ'ἐστάθηκε ἡ βαρκοῦλα·
 Γιατί δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ, σ'ἕνα δένδρι μεγάλο,
 Ἔνα πουλί, μαῦρο πουλί, σὰν ἀπ'ἀνθρώπου στόμα,
 Στριγκλι φωνὴν ἐξέβγαλε, κ'οἱ λόγχοι ἀχολογοῦσταν·
 «Καραβοκύλι, σὰν θὰ βγῆς δ'ζω ἀπ' τὸ ποτάμι,
 «Διχάλησε στὴν Πρέβεζα, στὴν Βόνιτσα, στὸ Βάλτο,
 «Νὰ μάθουν πῶς ἐσκότωσταν τὸν καπετὰν Τσοβάρα.
 «Πέρναγε ψεῖς μὲ δυὸ παιδιὰ στὴν Ἄρτα νὰ παγαίνη,
 «Κ'ἐδῶ καρτέρει τ'ἄκαμαν κακοὶ Μιργαριτιώταις,
 «Εἴκοσι βόλια τ'ἄρριζαν, τὰ τρία τὸν ἐπῆραν,
 «Τ'ἄνα τὸν πῆρε στὸ μερὶ, τ'ἄλλο στὸ δεξιὸ χέρι,
 «Τὸ τρίτο τὸ πικρότερο τὸν τρύπησε τ'ἀπ'τῆθι·
 «Φιλὴ φωνίτσαν ἐβγάλε, φιλὴ φωνίτσα βγάζει·
 «—Μιργαριτιώταις ἄπιστοι, νυχτοπαλακασάδες!
 «Ἐγὼ ἂν σκότωσα πολλοὺς, πολλοὺς; ἀπ'τοὺς δικούς σας,

» Πληγκροῖσια τ'ἄκανα, δὲ σκότωσα τὴν νύχτα,
 » Τὸ ξερεῖ ὄλ' ἡ Λάμαρη, ὁ Λούρος, τὸ Φανάρι (α).»

ΟΙ ΣΤΑΥΡΑΕΤΟΙ Η ΤΟ ΓΗΡΑΣ.

Τρεῖς σταυραετοὶ ν'ἐκάθονταν σ'ἕνα χονδρὸ λιθάρι,
 Κ'ἐκλαίγανε τὰ πάλλί τους καὶ τὰ παράπονα τους·
 Ὁ ἕνας γιατί ἔχασε τὸ ὠμορφὸ τοῦ ἡτέρι,
 Ὁ ἄλλος γιατί τ'ἄρπαξεν τὰ τρυφερὰ πουλλά του
 Κι'ὁ τρίτος τοὺς παρηγορεῖ, κλαίγοντας τὰ δικὰ του·
 «Ἄν ἔχασες τὸ ἡτέρι σου, ἡτέρι βρῖσκεῖς κι'ἄλλο,
 «Ἄν τὰ πουλλά σου σ'ἄρπαξαν, κλωσσοῦς καὶ βγάινεις
 κι'ἄλλα.
 «Ἐμένα τί μὲ κάνετε, ποῦ πέρασεν τὰ φτερά μου,
 «Καὶ δὲν μπορῶ, καθῶς καὶ σεις, νὰ πεταχτῶ νὰ φύγω;
 «Γιατί μοῦ πέρασ' ὁ καιρὸς, ἐγέρασα ὁ μαῦρος,
 «Κι'ὄντας πλακώση ἡ παγανιὰ, ἐμένα θὰ μὲ πιάσουν,
 «Καὶ σεῖ; θὰ νὰ πετάξετε ψηλὰ στὰ κορφοβούνια.»

ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΚΙ' Ο ΑΝΔΡΕΙΩΜΕΝΟΣ.

Στῆς Ἄι Μαρῖνας τάϊ βουνα, σ'ἡς Ἐριβουλῆς τοὺς κάμπους,
 Ἐκεῖ ποῦ πέντε δὲν πατὰν καὶ δέκα δὲν διαβαίνουν,
 Ἐγὼ μονάχος πέρασα, πεζὸς κι' ἄρματωμένος,
 Μὲ τετριμίδαις στὸ σπαθὶ καὶ φούνταις στὸ ντουφέκι.
 Ἐξήντα Δράκουσ σκότωσα, κ'ἐξήντα λαθωμένους·
 Μόν'πίτυχα κ'ἕνα στοιχειὸ σὲ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα.
 Εἶχε σταυρὸ στὰ κέρατα, φεγγάρι σὰ καπούλια·
 Σεῖεται, καὶ σεῖόνται τὰ βουνα, σεῖεται καὶ σεῖόντ' οἱ
 κάμπροι,
 Ταράζει τὰ ποδάρι του, τὰ δένδρα ξερριζώνει·
 Στριγκλι φωνὴν ἐφώναξε, βογκᾶν βουνα καὶ ράχαις·

(1) Αὐτόθι: 2 — 3. — 4. — 461. — 270. — 283. — 344. — 380. — 386. — 389. — 441. — 446. — 499. — 501. — 508. — 577α. — 584. — 622. — 638. — 646. — Αὐτ. Δίστιχα 294. — 63, 325, 349, 330, 417, 418.

(2) Οἱ τελευταῖοι τοῦ μεγαθύμου Τσοβάρα λόγοι δὲν ἀναπολοῦσιν εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, δὲ προατρ-
 πόμενος νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ Δαρείου νύκτωρ, εἶπεν· «Οὐ
 κλέπτω τὴν νίκην;»

« — Ἐδὼ ποῦ πέντε δὲν πατᾶν καὶ δέκα δὲν διαβαίνουν,
» Τί χάλεις μονάχος σου, πεζὸς κ' ἄρματωμένος; »

Ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἔνθα ἀνεβίβασεν ἡμᾶς ἡ φαντασία τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων, συγκαταβῶμεν μέχρι τῶν διασκεδάσεων τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Τὰ Παραμύθια εἰσὶν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων παραδόσεων τοῦ λαοῦ· ἔαν δὲν ἀνακαλύπτηται ἀμέσως ἡ ἱστορικὴ αὐτῶν ἀξία, περιέχουσιν ὁμως περιγραφὰς ἠθῶν ἀρχαϊκῶν καὶ διδαχὰς ἐπίσης φιλοσοφικὰς, οἷαι ὑποκρύπτονται ἐν τοῖς μύθοις τοῦ ἀθανάτου Αἰσώπου καὶ ἐν τοῖς τοῦ ἀμιμήτου Lafontaine. Ἄλλ' ὁ καταγράφων τὰ παραμύθια ὀφείλει καὶ τὴν γλῶσσαν, ὅσον ἔνεστι, τῶν διηγουμένων νὰ διατηρῇ πρὸς πλείονα ἀκρίβειαν καὶ χρησιμότητα. Τὸ τοιοῦτον ὁμως παρημέλησεν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, δοὺς ἄλλοίαν μορφήν εἰς τὰ τρία ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενα παραμύθια, ἧτοι τοὺς 12 μῆνας, τοὺς 40 δράκους καὶ τὰ 12 νεραϊδόπουλα.

Ἐν δὲ τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ, τῷ Περὶ ἐγγωρίων Νόμων, ἀναφέρεται, ὅτι μόνον τὸ Ζαγόρι εἶχε νόμους γραπτούς, Τοπικὸν Κανόνι καλουμένους. Περιριζόμενος δ' ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς εἰς ἀτελεῖ τινα ἐκθεσὶν τῆς ἐν Ἡπείρῳ δικονομίας, δὲν ἐκτείνεται εἰς τὸ ἀστυκὸν δίκαιον, ὅπερ κυρίως ἐρείδεται ἐπὶ ἐθίμων, ἀρχαιοτάτην ἐχόντων τὴν γένεσιν.

Ἐκτός δὲ τούτων δὲν ἐξετάζει τίνα τὰ κατὰ τοὺς Μέσους Αἰῶνας προχαλέσαντα αἰτία τὴν ἐν Ἡπείρῳ ἴδρυσιν τῶν Μονῶν, τίς ἢ ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ τὰ γράμματα ὠφέλεια, τίς ἢ ἀνάγκη τῆς ἀξιοπρεποῦς αὐτῶν συντηρήσεως, ζητήματα, περὶ ἃ ἠδύνατο νὰ ἐνδιατρίψῃ ὁ γράφας, καὶ οὐχὶ ξηρῶς, οὕτως εἰπεῖν, ν' ἀπαριθμῆσῃ 178 μοναστήρια τῆς Παλαιᾶς Ἡπείρου, ἀναφέρων μὲν ἰδίως τὴν θέσιν καὶ τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν, σπαινώτατα δὲ κτιτορικὰ τινος ἐγγράφα καὶ βιβλιοθήκην.

Ἄλλὰ Περὶ βιβλιοθηκῶν καὶ χειρογράφων ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ λαλῶν διηγείται, ὅτι οὐδεμία βιβλιοθήκη λόγου ἀξία σώζεται νῦν ἐν Ἡπείρῳ. Μεταξὺ δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ περιγραφομένων χειρογράφων ἴσως τ' ἀκόλουθά εἰσι τέως ἀνέκδοτα· «Τοῦ διασήμου γεωγράφου Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου προγράμματα,» «Βησσαρίωνος Μακρῆ καὶ Παΐσιου τοῦ Μικροῦ βιογραφία,» «Νικολάου τοῦ Ζαρζούλη περὶ βασιλείας,» καὶ «Χρονικὸν Πωγωνιανῆς.»

Δημοσιεύονται δ' ἀκολούθως πολυάριθμοι Βιογραφίαι ἐπισήμων τε καὶ ἀσήμων τέκνων τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Ἡπείρου, Χριστιανῶν τε καὶ Μωαμεθανῶν. Ἔργον πολύμοχθον ἀληθῶς, ὅπερ ἤθελεν ἀποβῆ χρησιμώτατον, ἔαν ὁ συλλέξας αὐτὰς ἐσημείου τὰς πηγὰς, ἀφ' ὧν ἤρυσθη. Ἔστι δ' ἀπορίας ἀξιον, διατί αὐτόθι οὐδένα πρὸ τῆς Π'. Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἡπειρώτην ἀνδρὰ ἐξιστορεῖ. Ἐν ταῖς βιογραφίαις ταύταις τὸ μάλιστα ἐλκύνει τὴν προσοχὴν τοῦ παρατηρητοῦ ἐστὶν ἡ πληθὺς τῶν ἐλεοθετῶν, ἧτοι ἀνδρῶν κατατιθεμένων ἀδρὰ χρηματικὰ ποσὰ ἐν διαφόροις εὐρωπαϊκαῖς τραπεζίαις, ἐπὶ τῷ ὄρω ἵνα ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν διατηρῶνται ἐσαεὶ ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα. Εὐχόμεθα δὲ, φιλόμουσος ὁμήγυρις, ὅπως ζηλωταὶ τοῦ παραδείγματος τῶν ἐλεοθετῶν τούτων ἀναδειχθῶσι καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς κοινῆς ἐκπαιδεύσεως!

Μετὰ δὲ τοὺς Χρονολογικοὺς πίνακας, ἐκτενινομένους μὲν ἀπὸ τῶν πελασγικῶν χρόνων ἄχρι τοῦ 10'. αἰῶνος Μ. Χ. οὐκ ἀμοίρους δὲ ἀναχρονισμῶν, ἀφιερῶ ὁ συγγραφεὺς τὸ τελευταῖον τῆς ὅλης πραγματείας κεφάλαιον εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς, καὶ ἰδίως τοὺς ἐν Ἡπείρῳ. Δυστυχῶς δὲν ἐγνώριζε τὰ συγγράμματα οὔτε τῶν γερμανῶν ἀλβανολόγων, οὔτε δὲ τὸ τοῦ

ἡμέτερου Νικακλίου (1) ἀναφέρει. Ἴσως ὁμως ὠφελήθη ἐκ τῆς περὶ Ἀλβανῶν ἀνεκδότου ἐπισυλλογῆς τοῦ ἡπειρώτου Ἀποστόλου Λαμπροβίτου, ἐξ ἧς, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, τὰ πλεῖστα ἠρύθη ὁ Παλιπὸς πρὸς σύνταξιν τῶν Ἀλβανικῶν αὐτοῦ Μελετῶν (2).

Τὸ περὶ τῆς τῶν Ἀλβανῶν καταγωγῆς, ὅπερ τοσοῦτους ἀπασχόλησεν, ἐπόμενον ἦν καὶ τὸν ἡμέτερον ν' ἀπασχολήσῃ συγγραφεὴ, συντασσόμενον τῇ στρατιᾷ ἐκείνων, οἵτινες προεβούουσι, ὅτι Πελασγοί, Ἰλλυριοί, Ἀλβανοὶ καὶ Ἕλληνας εἰσι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, ὡς ἔχοντες γλώσσας συγγενεῖς ἀλλήλαις.

Μετὰ δὲ τὴν κεινῶς παραδεδεγμένην διαίρεσιν τῶν Ἀλβανῶν εἰς τέσσαρας μεγάλας φυλάς, ἧτοι τοὺς Γκέγκιδας, τοὺς Λιάπιδας, τοὺς Τόσμιδας καὶ τοὺς Τόσκιδας, ἐμφιλοχωρεῖ ἰδίᾳ εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Λιάπιδων, στενοτέρας σχέσεις πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐχόντων. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν, ὅτι αἱ γυναῖκες ἐν Λιαπουρία, ὡς νῦν ἐν Κρήτῃ, πολλὴν τὴν εὐχέρειαν κέκτηνται περὶ τὸ αὐτοσχεδιάζειν ποιήματα, ἐνῶ οἱ ἄνδρες, ὡς τὸ πάλαι ἐν Σπάρτῃ, τιμῶσι ἰδιαζόντως τὸν ἐπιτηδεῖως κλέπτοντα.

Περίεργοι δ' εἰσὶν οἱ περὶ ἀδελφοποιίας αὐτῶν νόμοι, ὡς καὶ οἱ περὶ ἐκδικήσεως, ἦν πολλάκις αὐτὸς ὁ νόμος ἐπιβάλλει. Ἀλλὰ περιεργότερον τὸ σεβαστὸν ἐκεῖνο γεροντικὸν τῶν Λιάπιδων δικαστήριον, ὅπερ ἄνευ τινὸς χρονοτριβῆς, εὐσυνειδήτως τε καὶ ἀνεκκλήτως δικάζει μεταξὺ τῶν διαφερομένων, ὑποχρεωμένου πρὸς ἐπίμετρον τοῦ καταδικαζομένου, ὅπως τράπεζαν παραθῆ τοῖς τε δικασταῖς καὶ τῷ εὐτυχαστέρῳ αὐτοῦ ἀντιδίκῳ.

Ἐνταῦθα λήγει, φιλόμουσος ὀμήγουρὶς ἡ Β'. περὶ

Ἠπειροῦ πραγματεία, γεγραμμένη μὲν παρ' ἀνδρῶς φιλομαθοῦς ἀμα καὶ φιλοπόνου, ἐστερημένη δὲ τῶν συγγραφικῶν ἐκείνων ἀρετῶν, τῆς κρίσεως καὶ φαντασίας, αἵτινες διδοῦσι ψυχὴν εἰς τὰ συγγράμματα. Ἐν τῇ προκειμένῃ πραγματείᾳ ὁ συγγραφεὺς τὰ πάντα ἐθεώρησε πρωτεύοντα καὶ ἄξια ἴσης προσοχῆς ἐφ' ᾧ καὶ οὐδαμοῦ ἐξίριεται ὁ νοῦς τοῦ ἀναγινώσκοντος. Καίτοι δὲ κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ Προγράμματος συντεταγμένης, πολλὰ ὁμως αὐτῆς μέρη εἰσὶν ἀτελῶς καὶ ἐπιπολαιῶς ἐξεργασμένα, τὸ δὲ λεκτικὸν πλάδαρον καὶ ἄχρουν βρῖθει ἀμαρτημάτων, αἱ παραπομπαὶ εἰσὶν ἢ ἀνεπαρκεῖς ἢ ἐσφαλμέναι, τὰ κύρια ὀνόματα ἐνιαχοῦ παρεφθαρμένα, αἱ δὲ χρονολογίαι ἐν πολλοῖς ἡμαρτημέναι. Πάντα ταῦτα, ἐλέγχοντα τὴν κατεσκευασμένην τοῦ συγγραφεῖς ἐργασίαν, ἀσχμηζούσαν ἐπὶ τσοῦτον τὴν ἐν λόγῳ πραγματείαν, ὡς ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεξίωσεν αὐτὴν βραβεύσεως.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς κατέβαλε πάντως πολλοὺς ἀγῶνας, πρὸς συλλογὴν δημοτικῶν ἀρμάτων, παροιμιῶν, λέξεων, ἐθίμων καὶ βιογραφιῶν, ὧν ἐλάχιστον μόνον μέρος καταχωρεῖ ἐν τῇ προκειμένῃ πραγματείᾳ, ἐπειδὴ δὲ αὕτη, περιέχουσα ἀσθονον ὕλην, δύναται, εὐμεθόδως διασκευασθεῖσα καὶ γλώσσῃ περιβληθεῖσα ἀρλοτέραν, ν' ἀποθῆ ἄξιόλογον οὐγγράμμα, ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπονέμει πρὸς ἐμφύγωσιν τῷ φιλόπῳ συγγραφεῖ (α) τριάκοντα λίρας ὀθωμανικᾶς, χορηγούμενας ὑπὸ τοῦ φιλομούσου ἀγωνοθέτου καὶ ὄντως ἡπειρώτου ἀνδρὸς Χρησάκη Ζωγράφου. Οὕτω δὲ μένει ἀνέπαφον τὸ περὶ Ἠπειροῦ διαγώνισμα, παρατεινόμενον εἰς τὸ ἐπερχόμενον ἔτος.

(1) Περὶ τῆς Αὐτοχθονίας τῶν Ἀλβανῶν, ἐν Γουτίγγῃ, 1853.

(2) Ἐν Ἰένῃ, 1854.

(α) Μετὰ τὴν ἀνάγκωσιν τῆς παρούσης ἐκθέσεως ἀποσφογιθέντος τοῦ δελτίου εὐρέθη ἐν αὐτῷ τὸ ὄνομα Π. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ ὡς συντάκτου τῆς Β'. περὶ Ἠπειροῦ πραγματείας.

Εἶθε τοίνυν, φιλόμουσος ὀμήγυρις, κατὰ τὴν προ-
σεχῆ τῶν Συλλόγων ἐπέτειον ἐορτὴν, νὰ στεφθῶσιν
ἐνώπιον Ἰγμῶν οἱ ἀξιοὶ ἱστορικοὶ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς
Θεσσαλίας, τῶν χωρῶν ἐκείνων, ἔνθα ὁ Ὀλυμπος, κα-
τοικία τῶν θεῶν, ἡ Πιερία, τῶν Μουσῶν ἐνδιαίτημα,
τὰ Ἠλύσια Πεδία, ὁ τρομερὸς Ἀχέρων, ἔνθα ἡ κοιτίς
τῶν ἡμετέρων προγόνων, Πελασγῶν, Γραικῶν, Ἑλλή-
νων, ἔνθα τὰ περιλάλητα Τέμπη καὶ ἡ γεραρὰ Δω-
δώνη, ἔνθα ἐγεννήθησαν Οἰζονόμοι καὶ Ζωσιμάδαι,
καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι ἄνδρες ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλογενεῖᾳ
διαπρέψαντες, ὧν οἱ μὲν ποταμοὺς γνώσεων διαχύσαν-
τες ἀνὰ πᾶν τὸ Ἑλληνικὸν ἤρδευσαν τὴν πάλαι μὲν εὐ-
θαλῆ καὶ καλλίκαρπον ἀπὸ τινῶν αἰῶνων ἀναπαυομέ-
νην ἑλληνικὴν ἀρουραν, οἱ δὲ θησαυροὺς ἀγαθοεργίας
ἐπιδαψιλεύσαντες ἐγαλακτούχησαν τὴν ἐν παντοειδέᾳ
μὲν ἀνάγκαις ἀλλ' ὑπ' αἰσίους οἰωνοὺς ἀναγεννωμέ-
την μεγαλῶνυμον ἑλληνικὴν παιδείαν.

Ἡ Ἐπιτροπή.

ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΔΗΣ.

Α. ΒΑΦΙΛΔΗΣ.

Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ.

Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ.

Σ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ *Εισπρατής.*

